

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

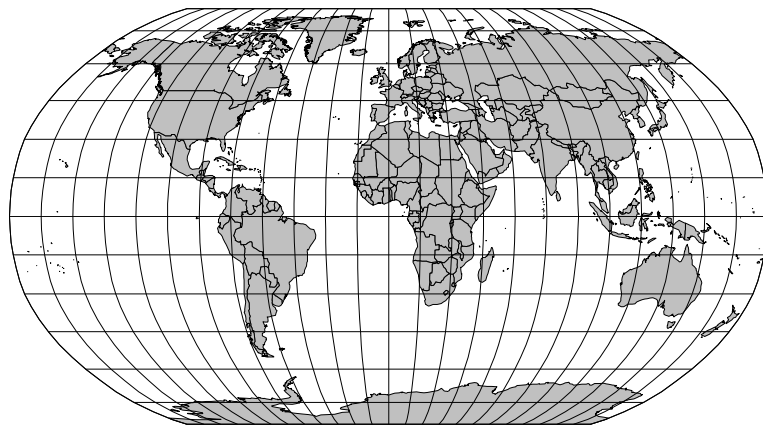
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Καλλιγιάννη Ευανθία

ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων: Επίκ. Καθηγητής Θεόδωρος Β. Σταματόπουλος

Ηράκλειο

Μάιος 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ (I): ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	7
1.1 ΩΦΕΛΕΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΑΓΑΘΩΝ..	7
1.2 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΒΑΣΙΖΟΜΕΝΕΣ ΣΤΟ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ. ΤΟ ΡΙΚΑΡΔΙΑΝΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ (RICARDO DAVID).....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	21
2.1 ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	26
3.1 ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ Ή ΡΥΘΜΙΣΗ	26
3.2 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	28
3.2.1. Η «Αντιπροσωπευτική ζήτηση» Καθοριστικός Παράγοντας για την Διενέργεια Διεθνούς Εμπορίου (S. B. Linder).....	28
3.2.2. Το «Τεχνολογικό Πλεονέκτημα» Καθοριστικός Παράγοντας στο Σύγχρονο Διεθνές Εμπόριο (R. Vernon).....	30
3.2.3. Διεθνής ανταλλαγή και σύγχρονες αγορές μονοπωλιακού ανταγωνισμού (P. R. Krugman).....	33
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ (II): ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	36
4.1 ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	36
4.1.1 Γενικά.....	36
4.1.2 Λογαριασμοί του Ισοζυγίου Πληρωμών (Επιμέρους Ισοζύγια).....	37
4.1.3 Ισοζύγιο Υπηρεσιών.....	38
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	59

Ευρετήριο Πινάκων και Διαγραμμάτων

Εισροές Εργασίας ανά μονάδας προϊόντος(πίνακας 1.1).....	σελ.8
Περιοχή Όρων Εμπορίου(διάγραμμα 1.1).....	σελ.10
Απασχόληση και Κατανάλωση με και χωρίς Εμπόριο(πίνακας 1.2).....	σελ.11
Εισροές εργασίας ανά μονάδας προϊόντος(πίνακας 1.3).....	σελ.12
Απασχόληση και Κατανάλωση με και χωρίς Εμπόριο(πίνακας 1.4).....	σελ.14
Καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων της Ημεδαπής(σχήμα 3.1).....	σελ.19
Η μήτρα εμπορίου του Κόσμου-Εξαγωγές-Εισαγωγές Αγαθών Κατά Κύριες Κατηγορίες Χωρών,1989(πίνακας 2.1).....	σελ.23
Οι Εξαγωγές-Εισαγωγές κατά Περιοχές και Χώρες,1989(πίνακας 2.2).....	σελ.24
Πίνακας Ισοζυγίου Υπηρεσιών Ελλάδος 2000-2008(πίνακας 4.1).....	σελ.40
Διάγραμμα Ισοζυγίου Υπηρεσιών Ελλάδος 2000-2008(διάγραμμα 4.1).....	σελ.41
Εισπράξεις-πληρωμές Υπηρεσιών Ελλάδος 2000-2008(διάγραμμα 4.2).....	σελ.41
Ταξιδιωτικό (διάγραμμα 4.3).....	σελ.46
Θαλάσσιες μεταφορές(διάγραμμα 4.4).....	σελ.46
Λοιπές Μεταφορές (διάγραμμα 4.5).....	σελ.46
Επικοινωνίες (διάγραμμα 4.6).....	σελ.50
Κατασκευαστικές (διάγραμμα 4.7).....	σελ.51
Ασφάλειες (διάγραμμα 4.8).....	σελ. 51
Χρηματοοικονομικές (διάγραμμα 4.9).....	σελ. 52
Μηχανοργάνωση/Πληροφορικής(διάγραμμα 5).....	σελ.53
Πνευματικά δικαιώματα δικαιώματα ευρεσιτεχνιών(διαγρ5.1).....	σελ.54
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας(διάγραμμα5.2).....	σελ.55
Υπηρεσίες αναψυχής(διάγραμμα5.3).....	σελ.55
Υπηρεσίες Δημοσίου (διάγραμμα 5.4).....	σελ.56

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κίνητρο μου για να ασχοληθώ με την συγκεκριμένη αυτή εργασία ήταν το να μάθω όσο μπορώ περισσότερα πάνω σε ένα γνωστικό αντικείμενο που για μένα προσωπικά έχει πολύ ενδιαφέρον αφού ο χώρος του διεθνούς εμπορίου υπηρεσιών πάντα δημιουργεί παράξενα και σημαντικά συναισθήματα σε οποιονδήποτε αποφασίζει να ασχοληθεί μαζί του.

Εκείνο που θα ήθελα να ψάξω μέσα από όλη αυτή την εργασία είναι το ποσοστό της αλληλεξάρτησης που μπορεί να δημιουργηθεί ανάμεσα στις διάφορες χώρες στις προσπάθειες τους να βελτιώσουν την οικονομική ευημερία των κατοίκων τους στα πλαίσια της ανάπτυξης οικονομικών σχέσεων μεταξύ τους μέσα από το εμπόριο.

Με το πέρασμα του χρόνου βέβαια παρατηρώντας κανείς την αλληλεξάρτηση αυτή διαπιστώνει ότι γίνεται όλο και περισσότερο αναπόφευκτη, αλλά και γενικότερα αποδεκτή ως **«αναγκαίο καλό ή κακό»**. Η αναγκαιότητα αυτή έχει την βάση της στην αντιμετώπιση **του οικονομικού προβλήματος** του ανθρώπου, *δηλαδή την ανεπάρκεια των οικονομικών πόρων για την ικανοποίηση των αναγκών του.*

Αυτό που ψάχνεις και που τελικά το μαθαίνεις με την μελέτη του προβλήματος της οικονομικής ανεπάρκειας είναι ότι εντάσσεται σε διαφορετικές αποχρώσεις και εξετάζεται μέσα σε διαφορετικά γεωγραφικά όρια.

Πολλά τα ερωτήματα που μου άγγιξαν την φαντασία μου για να ασχοληθώ πιο πολύ με το διεθνές εμπόριο κι αυτό γιατί κανείς δεν μπορεί να ορίσει με σαφήνεια το μέγεθος της ανάγκης που δημιουργείται μέσα από την συνεχή ή μη συνεχή ανάπτυξη του σε όλες τις οικονομικά ή μη αναπτυγμένες χώρες του κόσμου.

Η μεθοδολογία η οποία ακολούθησα και ο τρόπος που προσπάθησα να προσεγγίσω το όλο θέμα ήταν μέσα από συνεχείς αναφορές και πληροφορίες που προερχόντουσαν από έγκυρες πηγές καθώς επίσης και μέσα από πίνακες και στατιστικά διαγράμματα που και αυτά ήταν από έγκυρες στατιστικές πηγές. Η βοήθεια της βιβλιογραφίας που χρησιμοποίησα ήταν μεγάλη και ουσιαστική. Η καταγραφή και η ανάλυση της οποιαδήποτε βοήθειας και αν χρειάστηκα ήταν σε γενικά πλαίσια αναγκαία και αποτελεσματική.

Ο καθένας μας όταν επεξεργάζεται κάποιο θέμα έχει ή θα πρέπει να έχει ως κύριο στόχο να αναδεικνύει μέσα από την μελέτη του στοιχεία που προκαλούν το ενδιαφέρον του αναγνώστη ή του ακροατή ή και στο τέλος του τηλεθεατή.

Ο στόχος μου μέσα από την καταγραφή και την ανάλυση διαφόρων στοιχείων που αφορούν το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών είναι να μπορέσω να κατανοήσω τουλάχιστον εγώ προσωπικά και στην συνέχεια οι αναγνώστες ποιοι είναι οι πραγματικοί λόγοι που οδηγούν στην ανάπτυξη του και ποιοι είναι επίσης οι πραγματικοί εκείνοι λόγοι που μπορεί να το σταματήσουν και πολλές φορές να μην ξεκινήσει καν.

Η ανάγκη δημιουργίας του διεθνές εμπορίου, η σημασία και τα οφέλη που δημιουργούνται από την ανάπτυξη του, αλλά και οι τυχόν επιβαρύνσεις του αποτελούν στόχο. Οι ιδιαιτερότητες του, ο τρόπος που αναπτύσσεται καθώς επίσης και οι δυσκολίες που μπορεί να συναντήσει είναι στόχος που θα πρέπει να αναλυθεί.

Ένας ίσως από τους πιο σημαντικούς στόχους είναι η εξερεύνηση του Ελληνικού διεθνές εμπορίου υπηρεσιών και το πόσο μπορεί να επηρεάσει την οικονομία της χώρας μας. Το να ερευνήσω επίσης ποια η έκταση της συμβολής του στο Ελληνικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π.) και πως μπορεί να διαμορφώσει όλες εκείνες τις δυνάμεις που θα το βοηθήσουν να δημιουργήσει εξελίξεις και όχι στασιμότητες είναι επίσης ένας σημαντικός στόχος.

Η ανάλυση και η μελέτη της παραγωγής και της καταναλώσεως είναι απαραίτητη στο σημείο αυτό και θα πρέπει να αναπτύξω το ενδιαφέρον μου σε τρία βασικά πεδία μελέτης στα οποία έχει συγκεντρώσει την έρευνα της η οικονομική επιστήμη.

Το πρώτο βασικό σημείο που πρόκειται να αναλυθεί είναι **«η κατανομή των παραγωγικών συντελεστών στους διάφορους κλάδους παραγωγής»**.

Το δεύτερο βασικό πεδίο μελέτης και ανάλυσης είναι **«ο βαθμός απασχολήσεως τους»**.

Το τρίτο και το τελευταίο βασικό πεδίο είναι **«οι δυνάμεις που συντελούν στην ανάπτυξη τους μέσα στο χρόνο»**.

Η προσοχή μου σε μια ολοκληρωμένη και πιο δημιουργική μορφή έγκειται στο γεγονός της ανάγκης που δημιούργησε το διεθνές εμπόριο.

Η ανάπτυξη της ιδέας ότι το διεθνές εμπόριο δημιουργήθηκε από το γεγονός ότι όλες οι χώρες διαφέρουν τόσο από άποψης ζήτησεως αγαθών, όσο και από άποψη ικανότητας παραγωγής αγαθών τίθεται ως ένας επίσης παράγοντας που μου επιτρέπει να ασχοληθώ βαθύτερα και να συγκρίνω γνώμες και απόψεις που σχετίζονται με το όλο αυτό θέμα.

Μέσα από όλα αυτά τα σενάρια η ερώτηση είναι μία και μοναδική. Η χώρα μας έχει την δυνατότητα ή τις δυνατότητες έτσι ώστε να παίζει ένα σημαντικό ρόλο μέσα στο χώρο του διεθνές εμπορίου χωρίς να αναλώνεται σε καταστάσεις που είναι μη παραγωγικές και πολλές φορές και μη συμφέρουσες για την ίδια την οικονομία της; Θα πρέπει να τονίσω σε αυτό το σημείο ότι **η παραγωγή παρέχει τα μέσα για την κατανάλωση και η κατανάλωση ικανοποιεί τις ανάγκες των ατόμων ενός κοινωνικού συνόλου ανεξάρτητα από το μέγεθος**

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ (I): ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΩΦΕΛΕΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΑΓΑΘΩΝ

Τα οφέλη από το διεθνές εμπόριο αγαθών τα διακρίνουμε συνήθως στις ακόλουθες βασικές κατηγορίες:

Α)Οφέλη από την εξειδίκευση. Η εξειδίκευση της παραγωγής στις διάφορες χώρες βελτιώνει το επίπεδο ζωής για όλους και δημιουργεί συνθήκες για κατανάλωση μιας μεγάλης ποικιλίας αγαθών. Είναι φανερό πως χωρίς το διεθνές εμπόριο πολλές χώρες θα είχαν έλλειψη από ορισμένα αγαθά π.χ. η χώρα μας δεν θα είχε τροπικά προϊόντα ή αυτοκίνητα, η Γερμανία εσπεριδοειδή κ.λ.π.

Γενικά το όφελος για τις χώρες που εισάγουν προϊόντα από άλλες χώρες μπορεί να εκτιμηθεί τόσο από την άποψη της κατανάλωσης όσο και από την άποψη της παραγωγής. Έτσι οι εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών ικανοποιούν απαραίτητες ανάγκες των καταναλωτών μιας χώρας, ενώ οι εισαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών όπως μηχανήματα, πρώτες ύλες κ.α. βοηθούν την ανάπτυξη της εγχώριας βιομηχανίας που διαφορετικά δεν θα υπήρχε. Επίσης για τις χώρες που εξάγουν, το όφελος από την εξειδίκευση είναι φανερό, γιατί **η ζήτηση για τα προϊόντα** μιας χώρας **μεγαλώνει τις αγορές** της και **αυξάνει τις τιμές των προϊόντων της.**

Για να γίνουν όμως κατανοητά τα οφέλη που αποκομίζει μια χώρα από την εξειδίκευση στην παραγωγή ορισμένων προϊόντων είναι απαραίτητο να γίνει μια αποσαφήνιση στις έννοιες απόλυτο και συγκριτικό πλεονέκτημα

Η πρώτη συστηματική προσέγγιση στην εξειδίκευση των χωρών στην παραγωγή ορισμένων αγαθών και στον προσδιορισμό των ωφελειών που προκύπτουν από τις διεθνείς εμπορικές ανταλλαγές έγινε από τον **Adam Smith** στο βιβλίο του «Ο Πλούτος των Εθνών» που δημοσιεύτηκε το 1776.

Ο Smith πρότεινε ότι κάθε χώρα πρέπει να ειδικεύεται στην παραγωγή των αγαθών στα οποία έχει **απόλυτο πλεονέκτημα** δηλ. *μικρότερο κόστος παραγωγής*. Αυτά τα αγαθά θα τα εξάγει με αντάλλαγμα προϊόντα που μπορούν να παραχθούν φθηνότερα

σε άλλες χώρες. Η απόδειξη της παραπάνω πρόταση στηρίχθηκε σ' ένα απλό υπόδειγμα που θεωρεί ότι **η αξία των αγαθών** προέρχεται μόνο από **την ποσότητα εργασίας** που απαιτείται για την παραγωγή τους.

Έτσι λέμε ότι υπάρχουν μόνο 2 χώρες A και B ,οι οποίες χρησιμοποιούν *εργασία* για να παράγουν *δύο αγαθά*, X και Y, βάσει του ακόλουθου πίνακα απαιτούμενων *ωρών εργασίας ανά μονάδα προϊόντος* (δηλ κάθε νούμερο δείχνει πόσες ώρες εργασίας απαιτούνται στη χώρα που δίνεται στην αντίστοιχη στήλη για την Παραγωγή μιας μονάδας του αγαθού που δίνεται στην αντίστοιχη γραμμή)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1 Εισροές Εργασίας ανά μονάδα προϊόντος

	Χώρες	
	A	B
Αγαθά X	3	5
Y	5	4
Εγχώριοι Λόγοι Ανταλλαγής (μονάδες Y ανά μονάδα X)	3/5	5/4

Αν, λοιπόν, η απαιτούμενη εργασία προσδιορίζει την αξία των αγαθών, τότε από τα στοιχεία του Πίνακα 1.1 προκύπτει και η σχέση ανταλλαγής των αγαθών στις *εγχώριες αγορές*, όπως φαίνεται στην τελευταία γραμμή. Έτσι, *στη χώρα A* μία μονάδα του X θα ανταλλάσσεται με 3/5 του Y, ενώ *στη χώρα B* μία μονάδα του X θα ανταλλάσσεται με 5/4 του Y. Προφανώς, αν θέλουμε να εκφράσουμε τις εγχώριες σχέσεις ανταλλαγής σε μονάδες X ανά μονάδα Y, θα πρέπει να αντιστρέψουμε τους παραπάνω λόγους.

Η χώρα A έχει απόλυτο πλεονέκτημα στην παραγωγή του X αφού παράγει μια μονάδα του αγαθού αυτού με λιγότερες ώρες εργασίας απ' όσες απαιτούνται στην χώρα B. Παρόμοια, *η χώρα B έχει απόλυτο πλεονέκτημα στην παραγωγή του αγαθού Y* εφόσον για την παραγωγή μιας μονάδας Y χρειάζονται λιγότερες ώρες εργασίας στη B απ' ό,τι στην A. Συνεπώς, βάσει της αρχής του απόλυτου πλεονεκτήματος, η χώρα A πρέπει να ειδικευτεί στην παραγωγή του X και να εισάγει το Y, ενώ η χώρα B πρέπει να ειδικευτεί στην παραγωγή του Y και να εισάγει το X.

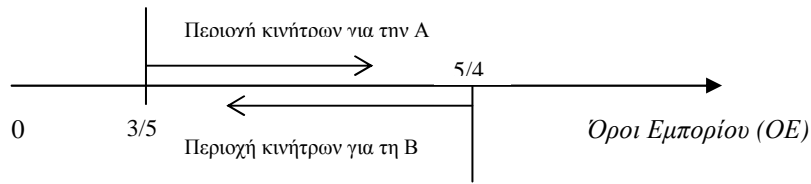
Ας θέσουμε τώρα το ερώτημα, **πότε κάθε χώρα θα έχει κίνητρο να κάνει εμπορικές ανταλλαγές με την άλλη χώρα;** Αφού η A θα ειδικευτεί στην παραγωγή του

X (βάσει του απόλυτου πλεονεκτήματος), θα έχει κίνητρο να ανταλλάσσει κάποια ποσότητα από το αγαθό αυτό με το αγαθό Y από τη χώρα B , αν για κάθε μονάδα X που δίνει μπορεί να πάρει *οτιδήποτε περισσότερο από $3/5$ του Y* . **Γιατί $3/5$ του Y** ; Επειδή ένας παραγωγός του X στη χώρα A μπορεί να εξασφαλίσει στην εγχώρια αγορά $3/5$ του Y για κάθε μονάδα του X , θα έχει κίνητρο να κάνει διεθνείς ανταλλαγές όταν για μία μονάδα του X παίρνει μεγαλύτερη ποσότητα του Y απ' αυτή που εξασφαλίζει στην εγχώρια αγορά. Επομένως, η χώρα A θα έχει κίνητρο να κάνει διεθνές εμπόριο όταν η διεθνής σχέση ανταλλαγής των προϊόντων ή **Όροι Εμπορίου (για συντομία OE) είναι πάνω από τον εγχώριο λόγο ανταλλαγής των αγαθών**. Με άλλα λόγια, **η A θα κάνει διεθνείς ανταλλαγές όταν $3/5 < OE$** (Προσοχή ! Η εγχώρια σχέση ανταλλαγής και οι OE μετρώνται σε μονάδες Y ανά μονάδα X . Αν εκφράσουμε τις σχέσεις αυτές σε μονάδες X ανά μονάδα Y , θα πρέπει να αντιστραφούν οι λόγοι και, επομένως, η ανισότητα αλλάζει φορά).

Με παρόμοιο τρόπο προσδιορίζουμε **την περιοχή κινήτρων για τη χώρα B** . Αφού η B θα ειδικευτεί στην παραγωγή του Y (βάσει του απόλυτου πλεονεκτήματος που έχει), θα κάνει εμπόριο με την A όταν μπορεί να εξασφαλίσει μία μονάδα του X δίνοντας *οτιδήποτε λιγότερο από $5/4$ του Y* . **Γιατί $5/4$ του Y** ; Επειδή ένας παραγωγός Y στη χώρα B μπορεί να εξασφαλίσει μία μονάδα του X δίνοντας $5/4$ του Y στην εγχώρια αγορά και, επομένως, θα καταφύγει στη διεθνή αγορά όταν μπορεί να πάρει μία μονάδα του X δίνοντας μικρότερη ποσότητα του Y απ' ό,τι δίνει εγχώρια. Άρα, η χώρα B θα έχει κίνητρο να κάνει διεθνές εμπόριο όταν **οι Όροι Εμπορίου (OE) βρίσκονται κάτω από τον εγχώριο λόγο ανταλλαγής, δηλ. όταν $OE < 5/4$** (Προσέξτε πάλι ότι οι OE και η εγχώρια σχέση ανταλλαγής μετρώνται σε μονάδες Y ανά μονάδα X).

Στο **Διάγραμμα 1.1** φαίνεται ότι για να έχουν κίνητρο και οι δύο χώρες να κάνουν εμπόριο, **θα πρέπει οι OE να βρίσκονται μεταξύ των εγχώριων λόγων ανταλλαγής**, δηλ. $3/5 < OE < 5/4$ (Όλες οι σχέσεις μετρώνται σε μονάδες Y ανά μονάδα X . Αν αντιστρέψουμε τις μονάδες μέτρησης, αντιστρέφονται και οι λόγοι, άρα και οι ανισότητες, και επομένως το συμπέρασμα είναι το ίδιο).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1
ΠΕΡΙΟΧΗ ΟΡΩΝ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Για να δούμε ότι πράγματι υπάρχουν οφέλη από την εξειδίκευση στην παραγωγή και την ανταλλαγή αγαθών, ας υποθέσουμε ότι οι OE είναι $\frac{3}{4}$ μονάδες του Y ανά μονάδα X . Επειδή αυτοί οι OE είναι μεταξύ των εγχώριων λόγων ανταλλαγής ($\frac{3}{5} < \frac{3}{4} < \frac{5}{4}$) και οι δύο χώρες θα έχουν κίνητρο για διεθνείς ανταλλαγές. Επιπλέον, ας υποθέσουμε ότι πριν την εξειδίκευση στην παραγωγή και την έναρξη εμπορίου, κάθε χώρα παράγει και καταναλώνει μία μονάδα από κάθε αγαθό. Συνεπώς, βάσει του (Πίνακα 1.1), η χώρα A θα χρησιμοποιεί συνολικά 8 ώρες εργασίας (3 για μια μονάδα X και 5 για μια μονάδα Y), ενώ η B θα χρησιμοποιεί 9 ώρες εργασίας (5 για μια μονάδα X και 4 για μια μονάδα Y). Με την εξειδίκευση βάσει της αρχής του απόλυτου πλεονεκτήματος, η A θα χρησιμοποιήσει όλες τις ώρες εργασίας στην παραγωγή του X και η B θα απασχολήσει όλες τις ώρες εργασίας στην παραγωγή του Y .

Η συνολική παραγωγή X στην A θα είναι $\frac{8}{3}$ μονάδες αφού χρησιμοποιεί τις 8 ώρες εργασίας και κάθε μονάδα X απαιτεί 3 ώρες (βλ. Πίνακα 1.1). Αν η A κρατήσει για κατανάλωση μία μονάδα του X (δηλ. όσο κατανάλωνε πριν την έναρξη διεθνούς εμπορίου) θα περισσεύσουν $\frac{5}{3}$ ($= \frac{8}{3} - 1$) μονάδες X τις οποίες μπορεί να ανταλλάξει με Y από την B στη σχέση ανταλλαγής που υποθέσαμε, δηλ. $OE = \frac{3}{4} Y$ για 1 X . Επομένως, για $\frac{5}{3}$ του X η A μπορεί να πάρει $\frac{5}{4}$ ($= \frac{5}{3} \cdot \frac{3}{4}$) μονάδες του Y από τη B . Δηλαδή, με τη διεθνή ανταλλαγή, η A θα διαθέτει τις ίδιες ώρες εργασίας όπως πριν (8 ώρες) και θα έχει για κατανάλωση μία μονάδα του X (που κράτησε από την εγχώρια παραγωγή) και $\frac{5}{4}$ μονάδες Y . Στον Πίνακα 1.2 συγκρίνουμε τους καταναλωτικούς συνδυασμούς που προκύπτουν, για τις ίδιες ώρες εργασίας, με και χωρίς διεθνείς ανταλλαγές. Από τα στοιχεία αυτά είναι προφανές ότι η κατάσταση του διεθνούς εμπορίου είναι προτιμότερη αφού η κατανάλωση του X είναι η ίδια και στις δύο καταστάσεις αλλά η κατανάλωση του Y είναι μεγαλύτερη με το εμπόριο μεταξύ των χωρών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2 Απασχόληση και Κατανάλωση με και χωρίς Εμπόριο

	Χωρίς Διεθνές Εμπόριο		Με Διεθνές Εμπόριο	
Χώρες	Ώρες Εργασίας	Κατανάλωση	Ώρες Εργασίας	Κατανάλωση
A	8	1 X, 1 Y	8	1 X, 5/4 Y
B	9	1 X, 1 Y	9	5/3 X, 1 Y

Με την έναρξη του εμπορίου η χώρα B θα ειδικευτεί στην παραγωγή του Y διαθέτοντας 9 ώρες εργασίας όπως και στην κατάσταση χωρίς εμπόριο. Η συνολική παραγωγή Y θα είναι 9/4 μονάδες, αφού για μία μονάδα Y απαιτούνται 4 ώρες εργασίας (βλ. Πίνακα 1.1). Η B θα κρατήσει μία μονάδα Y για εσωτερική κατανάλωση, όπως πριν το εμπόριο, και θα ανταλλάξει τις υπόλοιπες 5/4 ($=\frac{9}{4}-1$) μονάδες του Y με X από τη χώρα A σε σχέση ανταλλαγής $OE = \frac{3}{4} Y$ για 1 X (ή 4/3 X για 1 Y). Συνεπώς, θα πάρει 5/3 ($=\frac{5}{4} \cdot \frac{4}{3}$) μονάδες του X και η τελική κατανάλωσή της στην κατάσταση του εμπορίου θα είναι ο συνδυασμός (5/3 X, 1 Y). Είναι λοιπόν προφανές ότι και για τη χώρα B η κατάσταση του διεθνούς εμπορίου θα είναι προτιμότερη, αφού με τις ίδιες ώρες εργασίας εξασφαλίζει την ίδια ποσότητα Y αλλά μεγαλύτερη ποσότητα X για κατανάλωση.

Από τα στοιχεία του Πίνακα 1.2 φαίνεται ότι και οι δύο χώρες θα προτιμούν την κατάσταση της εξειδίκευσης στην παραγωγή και της ανταλλαγής αγαθών, αφού με αυτόν τον τρόπο είναι σε θέση να έχουν μεγαλύτερη κατανάλωση με την ίδια παραγωγική προσπάθεια (ίδιες ώρες εργασίας). Αξίζει δε να σημειωθεί ότι η αυξημένη κατανάλωση και για τις δύο χώρες είναι αποτέλεσμα της αύξησης της παγκόσμιας παραγωγής αγαθών, η οποία προκύπτει από την εξειδίκευση των χωρών στην παραγωγή αγαθών όπου παρουσιάζουν μεγαλύτερη αποδοτικότητα (δηλ. απαιτούν τις λιγότερες ώρες εργασίας)

Ας δούμε τώρα τι συμβαίνει με ένα άλλο σύνολο δεδομένων παραγωγής, όπως αυτό που δίνεται στον Πίνακα 1.3:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3 Εισροές εργασίας ανά μονάδα προϊόντος

	Χώρες	
	A	B
Αγαθά X	1	3
Y	2	4
Εγγώριοι Λόγοι Ανταλλαγής ή Κόστος Ευκαιρίας (μονάδες Y ανά μονάδα X)	1/2	3/4

Με τα δεδομένα αυτά, η χώρα A έχει απόλυτο πλεονέκτημα (μικρότερο κόστος παραγωγής) και στα δύο αγαθά και, επομένως, δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί η δομή του εμπορίου με βάση την αρχή του απόλυτου πλεονεκτήματος. Ωστόσο, ο David Ricardo έδειξε ότι και σ' αυτήν την περίπτωση συμφέρει η εξειδίκευση στην παραγωγή και η ανταλλαγή των αγαθών μεταξύ των χωρών. Η προσέγγιση αυτή στηρίζεται στη σχετική αποτελεσματικότητα στην παραγωγή αγαθών και είναι γνωστή ως *αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος*.

Ο Ricardo πρότεινε ότι κάθε χώρα πρέπει να ειδικεύεται στην παραγωγή του αγαθού στο οποίο παρουσιάζει *συγκριτικό πλεονέκτημα* δηλ. *μικρότερο κόστος ευκαιρίας*, ανεξάρτητα από το αν έχει ή όχι απόλυτο πλεονέκτημα στην παραγωγή του αγαθού αυτού. Έτσι, στο παράδειγμα του Πίνακα 1.3, η χώρα A έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή του X αφού η παραγωγή μιας μονάδας του αγαθού αυτού συνεπάγεται την απώλεια $\frac{1}{2}$ Y στην χώρα A έναντι $\frac{3}{4}$ Y στη χώρα B. Δηλαδή, το κόστος ευκαιρίας μιας μονάδας X είναι $\frac{1}{2}$ Y στην A και $\frac{3}{4}$ Y στη B. Αν θέλουμε να βρούμε το κόστος ευκαιρίας μιας μονάδας του Y σε κάθε χώρα, θα πρέπει να σκεφτούμε τι χάνουμε από το αγαθό X, εξαιτίας της χρήσης της εργασίας στην παραγωγή του Y. Είναι εμφανές, από τα στοιχεία του παραδείγματος, ότι μια μονάδα Y κοστίζει 2 μονάδες του X στη χώρα A και $\frac{4}{3}$ X στη χώρα B, δηλ. η B έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή του Y. Φαίνεται, λοιπόν, ότι για να βρούμε το κόστος ευκαιρίας του Y σε μονάδες X αρκεί να αντιστρέψουμε το λόγο ανταλλαγής σε κάθε χώρα (βλ. τελευταία γραμμή του Πίνακα 1.3).

Συνεπώς, με βάση την αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος, η χώρα Α θα πρέπει να ειδικευτεί στην παραγωγή του Χ και η Β στην παραγωγή του Υ, παρόλο που η Α έχει απόλυτο πλεονέκτημα (δηλ. μικρότερο κόστος παραγωγής) και στα δύο αγαθά.

Όπως δείξαμε στο προηγούμενο τμήμα, οι χώρες θα έχουν κίνητρο να κάνουν εμπόριο μεταξύ τους όταν η διεθνής σχέση ανταλλαγής των αγαθών ή όροι εμπορίου (OE) βρίσκονται μεταξύ των εγχώριων λόγων ανταλλαγής. Πράγματι, βάσει της ανάλυσης που χρησιμοποιήθηκε στην περίπτωση του απόλυτου πλεονεκτήματος, προκύπτει ότι η χώρα Α θα έχει κίνητρο να ειδικευτεί στην παραγωγή του Χ και να το ανταλλάσσει με Υ αν για κάθε μονάδα του Χ που δίνει μπορεί να πάρει ο,τιδήποτε περισσότερο από $\frac{1}{2}$ Υ (βλ. Πίνακα 1.3). Παρόμοια, η χώρα Β θα ειδικευτεί στην παραγωγή του Υ και θα το ανταλλάσσει με Χ αν μπορεί να πάρει μια μονάδα του Χ δίνοντας λιγότερο από $\frac{3}{4}$ Υ.

Συνεπώς, και οι δύο χώρες θα έχουν κίνητρο για εμπόριο όταν $\frac{1}{2} < OE < \frac{3}{4}$.

Υπάρχουν οφέλη από την εξειδίκευση στην παραγωγή και την ανταλλαγή αγαθών μεταξύ των χωρών; Η απάντηση είναι ναι και θα δείξουμε τα οφέλη χρησιμοποιώντας λίγο διαφορετική προσέγγιση απ' αυτή που ακολουθήσαμε στην περίπτωση του απόλυτου πλεονεκτήματος. Εκεί, δείξαμε ότι μέσω του διεθνούς εμπορίου οι χώρες πετυχαίνουν καλύτερους καταναλωτικούς συνδυασμούς με τις ίδιες ώρες εργασίας (βλ. Πίνακα 1.2). Εδώ, θα αποδείξουμε ότι με το διεθνές εμπόριο οι χώρες μπορούν να πετύχουν την ίδια κατανάλωση με λιγότερες ώρες εργασίας απ' αυτές που θα χρειάζονταν σε **κατάσταση αυτάρκειας**.¹

Ας υποθέσουμε ότι οι όροι εμπορίου είναι $OE = \frac{2}{3}$ Υ για κάθε μονάδα Χ. Επειδή $\frac{1}{2} < OE < \frac{3}{4}$ και οι δύο χώρες θα έχουν κίνητρο για εμπόριο. Επιπλέον, υποθέτουμε ότι και οι δύο χώρες καταναλώνουν μία μονάδα από κάθε αγαθό, τόσο χωρίς όσο και με εμπόριο μεταξύ τους. Επομένως, σε κατάσταση αυτάρκειας, η χώρα Α θα χρησιμοποιεί 3 ώρες εργασίας και η χώρα Β 7 ώρες εργασίας (βάσει των απαιτούμενων εισροών του Πίνακα 1.3. Στην κατάσταση εμπορίου, η Α θα ειδικευτεί στην παραγωγή του Χ και η Β στην παραγωγή του Υ (βάσει του συγκριτικού πλεονεκτήματος), αλλά κάθε χώρα θα εξακολουθήσει να καταναλώνει μία μονάδα από κάθε αγαθό. Πως γίνεται αυτό; Η χώρα Α θα παράγει μία μονάδα Χ για εσωτερική κατανάλωση και τόσο επιπλέον Χ όσο χρειάζεται για να το ανταλλάξει με μία μονάδα

¹ Η κατάσταση μη εμπορίου μεταξύ των χωρών, όπου κάθε χώρα καταναλώνει ό,τι παράγει εγχωρίως, λέγεται και **κατάσταση αυτάρκειας**.

Y από τη χώρα B. Αφού, λοιπόν, οι όροι εμπορίου είναι $OE = 2/3 Y$ για 1 X, η A θα χρειαστεί $3/2 X$ για να πάρει 1 Y από τη B. Επομένως, η συνολική παραγωγή X στην A θα είναι: 1 X για εσωτερική κατανάλωση και $3/2 X$ για ανταλλαγή, δηλ. συνολικά $5/2 X (=1+3/2)$, οπότε οι συνολικά απαιτούμενες ώρες εργασίας στην A θα είναι τώρα 2,5 ($=\frac{5}{2} \cdot 1$, αφού για 1 X απαιτείται 1 ώρα εργασίας). Συγκρίνοντας, λοιπόν, κατανάλωση και ώρες εργασίας στις καταστάσεις αυτάρκειας και εμπορίου (βλ. Πίνακα 1.4), φαίνεται ότι η χώρα A θα προτιμάει την κατάσταση του εμπορίου μεταξύ των χωρών εφόσον εξασφαλίζει την ίδια κατανάλωση με λιγότερες ώρες εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4. Απασχόληση και Κατανάλωση με και χωρίς Εμπόριο

Χώρες	Χωρίς Διεθνές Εμπόριο		Με Διεθνές Εμπόριο	
	Ώρες Εργασίας	Κατανάλωση	Ώρες Εργασίας	Κατανάλωση
A	3	1 X, 1 Y	2,5	1 X, 1 Y
B	7	1 X, 1 Y	6,6	1 X, 1 Y

Παρόμοια, η χώρα B στην κατάσταση εμπορίου θα παράγει 1 Y για εσωτερική κατανάλωση και, επιπλέον, $2/3 Y$ για να το ανταλλάξει με 1 X από τη χώρα A (αφού $OE = 2/3 Y$ για 1 X). Δηλαδή, η συνολική παραγωγή Y στη χώρα B θα είναι: 1 Y για εσωτερική κατανάλωση και $2/3 Y$ για ανταλλαγή, συνολικά $5/3 Y (=1+2/3)$. Για την παραγωγή αυτή θα απαιτηθούν συνολικά 6,6 ώρες εργασίας ($\approx \frac{5}{3} \cdot 4$, αφού για 1 Y απαιτούνται 4 ώρες εργασίας), δηλ. λιγότερες από τις ώρες που απαιτούνται για τον ίδιο καταναλωτικό συνδυασμό στην κατάσταση χωρίς εμπόριο (βλ. Πίνακα 1.4). Επομένως, η εξειδίκευση στην παραγωγή και η διεθνής ανταλλαγή είναι συμφέρουσα και για τη χώρα B. (Κυρίκος, 2001)

B) Οφέλη από την δημιουργία μεγάλης κλίμακας παραγωγής.

Με την διεύρυνση των αγορών στο διεθνές εμπόριο δημιουργείται για ορισμένα προϊόντα παραγωγή σε μεγάλη κλίμακα που έχει σαν συνέπεια την μείωση του κόστους παραγωγής κατά μονάδας προϊόντος. Έτσι χώρες με περιορισμένες αγορές όπως π.χ. Ελβετία, Δανία κ.τ.λ. δεν θα μπορούσαν να αναπτύξουν μεγάλη παραγωγή, χωρίς την ύπαρξη του διεθνές εμπορίου.

Γ) Οφέλη από το συναγωνισμό και την αποφυγή από εγχώρια μονοπώλια.

Το διεθνές εμπόριο αυξάνει το συναγωνισμό ανάμεσα σε εγχώριες και ξένες επιχειρήσεις και κατά συνέπεια προάγει την αποδοτικότητα της παραγωγής, ειδικότερα δε σε κείνες τις περιπτώσεις που όταν δεν υπάρχει εξωτερικός συναγωνισμός η εγχώρια επιχείρηση μπορεί να ασκήσει μονοπωλιακό έλεγχο στην εγχώρια αγορά.

Δ) Πολιτικά οφέλη.

Πολλές φορές το διεθνές εμπόριο προάγει πολιτικούς δεσμούς ανάμεσα σε διάφορες χώρες. Το κυριότερο παράδειγμα είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση που άρχισε σαν εμπορική συνεργασία ανάμεσα στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και που απόβλεπε στην ενοποίηση της.

Σήμερα πλέον αποτελεί κοινή πεποίθηση σε πολλούς κύκλους ότι η ανάπτυξη του διεθνές εμπορίου και των επενδύσεων έχει μετατρέψει τους κανόνες της οικονομικής πολιτικής. Έχει παρατηρηθεί ότι οι πλούσιες χώρες εμπορεύονται περισσότερο από τις φτωχές ή χώρες με χαμηλό εισόδημα. Σε μια καθυστερημένη χώρα κάθε κοινότητα είναι σχετικά αυτάρκης και το εμπόριο περιορισμένο ακόμα και ανάμεσα στις διάφορες περιφέρειες της χώρας.

Καθώς όμως η οικονομική ανάπτυξη προχωρεί το εμπόριο αυξάνει τόσο ανάμεσα στις περιφέρειες της χώρας όσο και με άλλες χώρες. Έτσι το πραγματικό και πιθανό επίπεδο εμπορίου ανάμεσα στις χώρες εξαρτάται από το επίπεδο της οικονομικής τους ανάπτυξης. Οι εξαγωγές είναι απαραίτητες σε μια χώρα γιατί από αυτές αποκτά το απαραίτητο συνάλλαγμα για να πληρώσει τις εισαγωγές της, που με τη σειρά της είναι απαραίτητες και πολλές φορές ζωτικές, ειδικά για τις αναπτυσσόμενες χώρες και για την οικονομική τους ανάπτυξη.

Η οικονομική ανάπτυξη είναι μια δυναμική διαδικασία που περιλαμβάνει διαρθρωτικές αλλαγές στην παραγωγή και στην κατανάλωση και είναι λογικά επόμενο ότι τα αποτελέσματα από αυτές τις μεταβολές θα αντανακλούν και στην διάρθρωση του διεθνές εμπορίου. Από την πλευρά της παραγωγής βελτιωμένες μέθοδοι και τεχνική μπορεί να αυξήσουν το συνολικό προϊόν, να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της παραγωγής και να αυξήσουν το επίπεδο του εισοδήματος.

Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις το διεθνές εμπόριο μπορεί να επηρεαστεί είτε με μια μετακίνηση ανάμεσα στις χώρες του συγκριτικού πλεονεκτήματος, είτε με την μείωση των τιμών που προκαλείται από τον αυξανόμενο ανταγωνισμό. Από την πλευρά της ζήτησης η αύξηση στα εισοδήματα των καταναλωτών και της αγοραστικής τους

δύναμης που συνδέονται με την οικονομική ανάπτυξη επηρεάζουν το είδος και το επίπεδο της καταναλώσεως σε ορισμένα προϊόντα.

Κατά συνέπεια αυτές οι μεταβολές στην παραγωγή και στην κατανάλωση θα προκαλέσουν μεταβολές στον όγκο, τη σύνθεση και την κατεύθυνση του εμπορίου και σε τελική ανάλυση στην οικονομική ανάπτυξη.

Το εξωτερικό εμπόριο είναι πολύ σημαντικό για την οικονομική ανάπτυξη στις αναπτυσσόμενες χώρες γιατί στις περισσότερες χώρες η παραγωγή για εξαγωγές αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της οικονομικής τους δραστηριότητας. Οι δυνάμεις που διαμορφώνουν το είδος του εξαγωγικού εμπορίου αντανακλούν κατά συνέπεια στην εγχώρια οικονομία. Έτσι η οικονομική ανάπτυξη στις αναπτυγμένες χώρες μπορεί να αυξήσει τις εξαγωγές και τα εισοδήματα στις αναπτυσσόμενες χώρες και να παρακινήσει έτσι την οικονομική τους ανάπτυξη.

Κατά τον ίδιο τρόπο μια στασιμότητα στις βιομηχανικές χώρες συχνά προκαλεί απότομες διακυμάνσεις στο εξωτερικό εμπόριο στις αναπτυσσόμενες χώρες και μια αντίστοιχη πτώση στο εισόδημα τους. Αυτή η αλληλεξάρτηση του εμπορίου με την οικονομική ανάπτυξη υπογραμμίζει την αποφασιστική σπουδαιότητα του διεθνούς εμπορίου.

Σαν γενικό συμπέρασμα μπορούμε να πούμε ότι η εξειδίκευση της παραγωγής κατά χώρες είναι συνήθως το αποτέλεσμα του συνδυασμού διαφόρων παραγόντων. *Από την ανάγκη δε της ανταλλαγής προϊόντων ανάμεσα σε χώρες με διαφορετικές συνθήκες παραγωγής γεννήθηκε το διεθνές εμπόριο.*

Οι επιπτώσεις του διεθνές εμπορίου τόσο για τις αναπτυγμένες όσο και για τις μη αναπτυγμένες χώρες αποτελούν προς το παρόν αντικείμενο εκτεταμένης έρευνας και έντονων δημοσιών συζητήσεων. Τέσσερις ενότητες θεμάτων μπορεί να ερευνηθούν .

Καταρχήν το διεθνές εμπόριο θα προωθήσει την γρηγορότερη οικονομική ανάπτυξη, ιδιαίτερα στα 4/5 του παγκόσμιου πληθυσμού που ζουν ακόμη σε αναπτυσσόμενες χώρες; Δεύτερον το διεθνές εμπόριο θα προωθήσει ή θα υπονομεύσει τη μακροοικονομική σταθερότητα; Τρίτον το διεθνές εμπόριο θα προωθήσει την αυξανόμενη εισοδηματική ανισότητα και αν είναι έτσι το πρόβλημα περιορίζεται στους χαμηλά ειδικευμένους εργαζόμενους στις προχωρημένες οικονομίες, ή μήπως αυτή η ανισότητα είναι το βαθύτερο αποτέλεσμα εντεινόμενων δυνάμεων των αγορών σε όλα τα μέρη του κόσμου; Τέταρτο, πως θα έπρεπε οι κυβερνητικοί οργανισμοί σε όλα τα

επίπεδα- τοπικό, εθνικό, διεθνές – να προσδιορίσουν τις δυνάμεις τους και τις ευθύνες τους εν όψει της ανάπτυξης μιας παγκόσμιας αγοράς;

(Rodrik D., Sachw J., Krugman P., Lawrence R., Kapstein E., Slaughter M., swagel P., Obstfeld M, Kregel J).

1.2 ΠΑΡΑΛΟΣΙΑΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΒΑΣΙΖΟΜΕΝΕΣ ΣΤΟ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ. ΤΟ ΡΙΚΑΡΔΙΑΝΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ (RICARDO DAVID)

Το Ρικαρδιανό υπόδειγμα δέχεται τις υποθέσεις της τέλει ανταγωνιστικής αγοράς και στηρίζεται στην έννοια του συγκριτικού πλεονεκτήματος το οποίο μπορεί να εκφραστεί με τις εξής μορφές:

Μια οικονομία θα εξειδικευτεί στην παραγωγή ενός προϊόντος X αν η σχετική τιμή του ως προς το άλλο προϊόν Ψ υπερβαίνει το κόστος ευκαιρίας του X ως προς το Ψ. Το συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας A στην παραγωγή ενός αγαθού X σημαίνει ότι το κόστος ευκαιρίας (δηλαδή δεδομένων των ποσοτήτων των παραγωγικών συντελεστών πόση ποσότητα του ενός αγαθού πρέπει να θυσιαστεί για να παραχθεί μια επιπλέον ποσότητα από το άλλο αγαθό) του αγαθού X ως προς το αγαθό Ψ στη χώρα αυτή είναι χαμηλότερο από το κόστος ευκαιρίας του X ως προς το (αγαθό) Ψ στη χώρα B.

Οι χώρες μετέχουν στο διεθνές εμπόριο για δυο βασικούς λόγους καθένας από τους οποίους αποφέρει σε αυτές όφελος. Πρώτον *οι χώρες συναλλάσσονται επειδή διαφέρουν η μια από την άλλη*. Τα έθνη όπως και τα άτομα μπορούν να ωφεληθούν από τις διαφορές τους καταλήγοντας σε μια συμφωνία κατά την οποία καθένα ασχολείται με τα πράγματα που κάνει καλύτερα. Δεύτερον *οι χώρες συναλλάσσονται για να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας* στην παραγωγή. Αυτό σημαίνει ότι αν κάθε χώρα παράγει μόνο ένα περιορισμένο φάσμα αγαθών μπορεί να παράγει καθένα από αυτά τα αγαθά σε μεγαλύτερη κλίμακα και επομένως αποδοτικότερα από ότι αν προσπαθούσε να παράγει τα πάντα.

Στην πραγματικότητα οι δομές του διεθνούς εμπορίου αντανακλούν την αλληλεπίδραση και των δυο αυτών κινήτρων. Ως πρώτο βήμα για την κατανόηση των αιτιών και των αποτελεσμάτων του εμπορίου είναι χρήσιμο να εξετάσουμε απλουστευμένα υποδείγματα στα οποία ένα μόνο από αυτά τα κίνητρα υπάρχει.

Η ουσιώδης έννοια στην παρούσα ανάλυση είναι αυτή του συγκριτικού πλεονεκτήματος.

Μολονότι η ιδέα του συγκριτικού πλεονεκτήματος είναι απλή μπορεί να δημιουργήσει κάποιες συγχύσεις αν διατυπωθεί αφηρημένα. Ο καλύτερος τρόπος να συλλάβουμε ορθά την έννοια αυτή είναι να εξετάσουμε μια σειρά παραδειγμάτων και υποδειγμάτων που την καθιστούν ανάγλυφη.

Ένα υπόδειγμα λοιπόν συγκριτικού πλεονεκτήματος το οποίο βασίζεται στις διαφορές στην παραγωγικότητα της εργασίας παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα από τον οικονομολόγο David Ricardo και για τούτο είναι γνωστό ως Ρικαρδιανό υπόδειγμα.

Προκειμένου να παρουσιάσουμε τον ρόλο του συγκριτικού πλεονεκτήματος στον καθορισμό της δομής του διεθνούς εμπορίου αρχίζουμε υποθέτοντας ότι αντιμετωπίζουμε μια οικονομία την οποία αποκαλούμε **Ημεδαπή που διαθέτει έναν μόνο συντελεστή παραγωγής**. Υποθέτουμε επίσης ότι μόνο *δύο αγαθά παράγονται*, κρασί και τυρί. Η τεχνολογία της οικονομίας της Ημεδαπής μπορεί να συνοψισθεί στην παραγωγικότητα της εργασίας σε κάθε κλάδο. Είναι πρόσφορο να εκφράσουμε την παραγωγικότητα με όρους ανά μονάδα προϊόντος αναγκαίας ποσότητας εργασίας, δηλαδή *τον αριθμό των ωρών εργασίας που απαιτούνται για την παραγωγή μιας λίβρας τυριού ή ενός γαλονιού κρασιού*. Ας συμβολίσουμε με **alw** και **alc** τις *ανά μονάδα προϊόντος αναγκαίες ποσότητες εργασίας για την παραγωγή κρασιού και τυριού*, αντίστοιχα, αναφερόμενοι σε αυτές στην συνέχεια πλέον. Επιπλέον οι συνολικοί πόροι της οικονομίας μπορούν να συμβολιστούν με **L** που αποτελεί **τη συνολική προσφορά εργασίας**.

Επειδή κάθε οικονομία έχει περιορισμένους πόρους υπάρχουν όρια σε αυτά που μπορεί να παράγει και υπάρχουν πάντα τιμήματα επιλογής. *Για να παραχθεί μεγαλύτερη ποσότητα ενός αγαθού η οικονομία πρέπει να θυσιάσει ένα μέρος της παραγωγής ενός άλλου αγαθού*. Τα αντισταθμίσιμα αυτά απεικονίζονται γραφικά με μια καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων (γραμμή PF στο σχήμα 3.1.) η οποία δείχνει τη μέγιστη ποσότητα κρασιού που είναι δυνατόν να παραχθεί από τη στιγμή που έχει αποφασισθεί η παραγωγή μιας δεδομένης ποσότητας τυριού και αντιστρόφως.

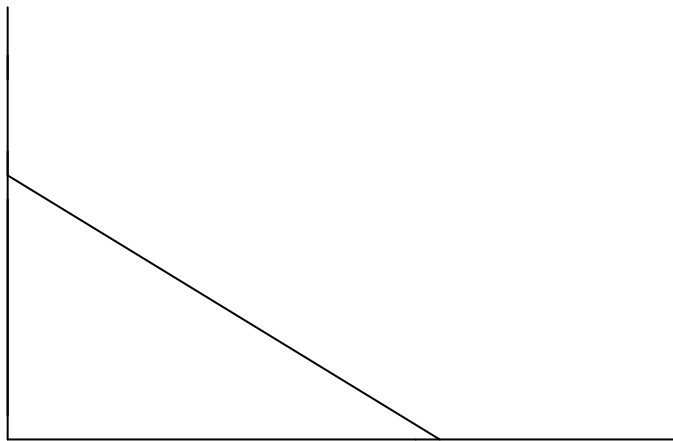
Όταν υπάρχει ένας μόνο συντελεστής παραγωγής η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων μιας οικονομίας είναι απλά μια ευθεία γραμμή. Μπορούμε να συνάγουμε αυτή τη γραμμή ως ακολούθως: Έστω ότι Q_w είναι η παραγωγή κρασιού της

οικονομίας και Q_c η παραγωγή τυριού. Η εργασία επομένως η οποία χρησιμοποιείται στην παραγωγή κρασιού θα είναι $a_l w Q_w$ και η εργασία που χρησιμοποιείται στην παραγωγή τυριού θα είναι $a_l c Q_c$. Η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων καθορίζεται από τα όρια των πόρων της οικονομίας-στην περίπτωση μας της εργασίας.

Η συνολική προσφορά εργασίας στην οικονομία είναι L . Τα όρια επομένως στην παραγωγή ορίζονται από την ανισότητα : $a_l c Q_c + a_l w Q_w \leq L$

Σχήμα 3.1 Καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων της Ημεδαπής

Παραγωγή κρασιού
Της Ημεδαπής Q_w

$F = L/a_l c$ Παραγωγή τυριού
Της Ημεδαπής Q_c

Όταν η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων είναι μια ευθεία γραμμή το κόστος ευκαιρίας του τυριού ως προς το κρασί είναι σταθερό. Το κόστος ευκαιρίας είναι ο αριθμός των γαλονιών κρασιού που η οικονομία πρέπει να θυσιάσει προκειμένου να παράγει μια επιπλέον λίβρα τυριού. Στην περίπτωση μας για να παραχθεί μια επιπλέον λίβρα απαιτούνται $a_l c$ εργατοώρες. Καθεμιά από αυτές τις εργατοώρες θα μπορούσε με τη σειρά της να είχε χρησιμοποιηθεί για να παραχθούν $1/a_l w$ γαλόνια κρασιού. Το κόστος ευκαιρίας επομένως του τυριού ως προς το κρασί είναι $a_l c/a_l w$. Αυτό ισούται με το αρνητικό της κλίσης της καμπύλης παραγωγικών δυνατοτήτων η οποία είναι ίση με την ανά μονάδα προϊόντος αναγκαία ποσότητα εργασίας στην παραγωγή τυριού ($a_l c$ ώρες ανά λίβρα) σε σχέση με αυτήν στην παραγωγή κρασιού ($a_l w$ ώρες ανά γαλόνι).

Η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων απεικονίζει τους διάφορους συνδυασμούς των ποσοτήτων των αγαθών που η οικονομία μπορεί να παράγει. Για να καθορίσουμε όμως τι θα παράγει πράγματι η οικονομία πρέπει να εξετάσουμε τις τιμές. Ειδικότερα πρέπει να γνωρίζουμε τη σχετική τιμή των δυο αγαθών της οικονομίας δηλαδή την τιμή του ενός αγαθού ως προς το άλλο.

Σε μια ανταγωνιστική οικονομία η προσφορά καθορίζεται από την προσπάθεια των ατόμων να μεγιστοποιήσουν τις απολαβές τους. Στην απλοποιημένη μας οικονομία αφού η εργασία είναι ο μοναδικός συντελεστής παραγωγής, η προσφορά τυριού και κρασιού θα καθοριστεί από τη μετακίνηση της εργασίας σε όποιο κλάδο εκ των δυο πληρώνει τον υψηλότερο μισθό.

Έστω ότι P_c και P_w είναι οι τιμές του τυριού και του κρασιού αντίστοιχα. Απαιτούνται a_{Lc} εργατοώρες για να παραχθεί μια λίβρα τυριού αφού δεν υπάρχουν κέρδη σε ένα υπόδειγμα με ένα συντελεστή παραγωγής, το ύψος του ωρομισθίου στον τομέα παραγωγής τυριού θα είναι ίσο με την αξία της ποσότητας του την οποία ένας εργάτης μπορεί να παράγει σε μια ώρα P_c/a_{Lc} . Αφού απαιτούνται a_{Lw} εργατοώρες για να παραχθεί ένα γαλόνι κρασί το ύψος του ωρομισθίου στον τομέα παραγωγής κρασιού θα είναι αντιστοίχως ίσο με P_w/a_{Lw} . Οι μισθοί στον τομέα παραγωγής τυριού θα είναι υψηλότεροι αν $P_c/P_w > a_{Lc}/a_{Lw}$. Οι μισθοί στον κλάδο παραγωγής κρασιού θα είναι υψηλότεροι αν $P_c/P_w < a_{Lc}/a_{Lw}$. Ο καθένας όμως θα θέλει να εργασθεί στον κλάδο εκείνο που προσφέρει τον υψηλότερο μισθό. Η οικονομία επομένως θα εξειδικευτεί στην παραγωγή τυριού αν $P_c/P_w > a_{Lc}/a_{Lw}$, θα εξειδικευτεί δε στην παραγωγή κρασιού αν $P_c/P_w < a_{Lc}/a_{Lw}$. Μόνο όταν ο λόγος P_c/P_w είναι ίσος με a_{Lc}/a_{Lw} θα παραχθούν και τα δυο αγαθά.

Η γενική πρόταση λοιπόν είναι η ακόλουθη : Η οικονομία θα εξειδικευτεί στην παραγωγή τυριού αν η σχετική τιμή του τυριού υπερβαίνει το κόστος ευκαιρίας του. Θα εξειδικευτεί στην παραγωγή κρασιού αν η σχετική τιμή του τυριού υπολείπεται του κόστους ευκαιρίας του.

Αν το διεθνές εμπόριο απουσίαζε η Ημεδαπή θα έπρεπε να παράγει και τα δυο αγαθά για την ίδια. Θα παράγει όμως και τα δυο αγαθά μόνο αν η σχετική τιμή του τυριού ισούται με το κόστος ευκαιρίας του. Αφού το κόστος ευκαιρίας ισούται με τον λόγο των ανά μονάδα προϊόντος αναγκαίων ποσοτήτων εργασίας στην παραγωγή τυριού και κρασιού, μπορούμε να συνοψίσουμε με μια απλή διατύπωση εργασιακής

θεωρίας της αξίας: όταν δεν υπάρχει διεθνές εμπόριο οι σχετικές τιμές των αγαθών είναι ίσες με τις σχετικές ανά μονάδα προϊόντος αναγκαίες ποσότητες εργασίας.

(*Krugman R. Paul,2009*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Εκείνο που θα πρέπει να σημειώσουμε ιδιαίτερα είναι ότι το διεθνές εμπόριο συνεπάγεται σοβαρές ανακατατάξεις εισοδημάτων και οφελών μεταξύ των χωρών, που συμμετέχουν στην διεθνή ανταλλαγή. Έτσι οι οικονομίες που παράγουν οικονομικά αγαθά για τα οποία υπάρχει μεγάλη ζήτηση από την αλλοδαπή έχουν το πλεονέκτημα της εξασφάλισης σχετικά υψηλότερων τιμών από αυτές που πληρώνουν για τις δικές τους εισαγωγές.

Αντίθετα που δεν διαθέτουν ελκυστικό menu εξαγωγών βρίσκονται σε σχετικά μειονεκτική θέση και δελεάζονται να καταφύγουν σε δασμολογική προστασία των οικονομιών τους. Σε αυτό το σημείο διαπιστώνουμε να δημιουργείται θέμα ανισοκατανομής των οφελών από τι διεθνές εμπόριο, πράγμα που δίνει λαβή σε προβλήματα ασυμφωνίας μεταξύ των διαφόρων χωρών στις εμπορικές τους σχέσεις. Το θέμα της αντίθεσης συμφερόντων ανάμεσα στις εμπορευόμενες χώρες μπορεί να μπει και σε ευρύτερη βάση αν διευρυνθεί η εμπορευόμενη μονάδα, ώστε να περιλαμβάνει ομάδα ή ομάδες χωρών με κοινά χαρακτηριστικά όσον αφορά στο είδος εξαγωγίμων προϊόντων ή τις εισαγωγικές τους ανάγκες. Ο λεγόμενος τρίτος κόσμος ή υπό ανάπτυξη χώρες συνθέτουν μια τέτοια κατηγορία χωρών, οι οποίες αντιμετωπίζουν κοινά προβλήματα στη διεθνή αγορά. Οι χώρες αυτές οι οποίες αντιπροσωπεύουν τα 2/3 του γήινου πληθυσμού ανέκαθεν αντιμετώπιζαν το κοινό πρόβλημα της επιτάχυνσης του ρυθμού οικονομικής τους ανάπτυξης και εκβιομηχάνισης. Με ελάχιστες εξαιρέσεις ο τρίτος κόσμος παραμένει υπανάπτυκτος και σε πολλές περιπτώσεις το άνοιγμα που τον χωρίζει από τις αναπτυγμένες χώρες όχι μόνο δεν σμικρύνεται, αλλά μεγαλώνει.

Η επίδραση του διεθνούς εμπορίου στο οικονομικό πρόβλημα του ανθρώπου γίνεται με την ανταλλαγή ανάμεσα στις διάφορες χώρες οικονομικών αγαθών και παραγωγικών συντελεστών. Επειδή τα οικονομικά αγαθά ενσωματώνουν παραγωγικούς

συντελεστές, που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή τους, η διεθνής οικονομική ανταλλαγή υποβοηθεί τη διαδικασία αριστοποίησης της κατανομής παραγωγικών συντελεστών. Τα γεωγραφικά όρια τα οποία είναι συνυφασμένα με την έννοια της επικράτειας παύουν να επιδρούν περιοριστικά στην κυκλοφορία των παραγωγικών συντελεστών, ώστε το θέμα της στενότητας να μπαίνει σε διεθνή βάση.

Ο όρος *οικονομική ανταλλαγή* χρησιμοποιείται με την γενική του έννοια και αναφέρεται στη ροή αγαθών, υπηρεσιών και παραγωγικών πόρων διεθνώς. Παράλληλα περιλαμβάνει και τις χρηματικές ανταλλαγές και τη μεταφορά κεφαλαίων από χώρα σε χώρα. Στους παρακάτω πίνακες θα δείξουμε τη σημασία του διεθνούς εμπορίου παρουσιάζοντας τα ποσοστά ροής των αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ διαφόρων οικονομικών μπλοκ, που αντιπροσωπεύουν διαφορετικά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης ή και διαφορετικά κοινωνικοπολιτικά συστήματα. Οι παρακάτω πίνακες είναι χρήσιμοι για την έκταση του διεθνούς εμπορίου, αλλά και των προβλημάτων που αντιμετωπίζονται από την ανισοκατανομή των ωφελειών, που προκύπτουν από τη διεθνή ανταλλαγή.

Σε ότι αφορά την έκταση του εμπορίου, όπως αυτή δίνεται από το σύνολο των εξαγωγών του κόσμου, θα πρέπει να προστεθεί ότι η συνολική αξία είχε υπερβεί το ποσό των 3 τρισεκατομμυρίων δολαρίων στα μέσα της δεκαετίας τους 1990. Το ποσό αυτό είναι 6 φορές μεγαλύτερο σε όγκο (εκφρασμένο σε σταθερές τιμές) από το αντίστοιχο του 1960. Έχουμε έτσι ένα γοργό ρυθμό αύξησης της διεθνούς ανταλλαγής, που αντιστοιχεί σε μέσο ετήσιο ποσοστό μεγαλύτερο από 6%. Το ποσοστό αυτό είναι κατά πολύ μεγαλύτερο του αντίστοιχου ποσοστού οικονομικής μεγέθυνσης, όπως αυτή εκφράζεται, συμβατικά με τη αύξηση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π.) μιας χώρας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1

Η Μήτρα Εμπορίου του Κόσμου-Εξαγωγές-Εισαγωγές Αγαθών Κατά Κύριες Κατηγορίες Χωρών,1989

(ποσοστιαία συμμετοχή)

Εξαγωγές

<i>Προορισμός</i>	<i>Αναπτυγμένες Χώρες</i>	<i>Αναπτυσσόμενες Χώρες</i>	<i>Ανατολικό Εμπορικό Μπλοκ</i>	<i>% του Συνόλου Εμπορίου</i>
➤ Πηγή	%	%	%	%
▪ Αναπτυγμένες Χώρες	77,7	18,6	3,7	70,0
▪ Αναπτυσσόμενες Χώρες	66,9	26,3	6,8	21,0
▪ Ανατολικό Εμπορικό Μπλοκ (Ανατολική Ευρώπη και πρώην Σοβιετική Ένωση)	31,0	22,0	47,0	9,0

Εισαγωγές

<i>Προορισμός</i>	<i>Αναπτυγμένες Χώρες</i>	<i>Αναπτυσσόμενες Χώρες</i>	<i>Ανατολικό Εμπορικό Μπλοκ</i>	<i>% του Συνόλου Εμπορίου</i>
➤ Πηγή	%	%	%	%
▪ Αναπτυγμένες Χώρες	76,5	19,7	3,8	71,0
▪ Αναπτυσσόμενες Χώρες	63,8	26,9	9,3	21,0
▪ Ανατολικό Εμπορικό Μπλοκ (Ανατολική Ευρώπη και πρώην Σοβιετική Ένωση)	32,0	17,6	50,4	8,0

Πηγή:GATT,International Trade,1990.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2Η Εξαγωγές – Εισαγωγές κατά Περιοχές και Χώρες,1989

(Δισεκατ. Δολάρια)

<i>Χώρες</i>	<i>Εξαγωγές</i>	<i>%</i>	<i>Εισαγωγές</i>	<i>%</i>
Ηνωμένες Πολιτείες	363,8	12,5	492,5	16,5
Καναδάς	120,2	4,1	119,8	4,0
Ιαπωνία	273,9	9,4	209,7	7,1
ΕΟΚ	1135,0	39,0	1167	39,0
Δυτ. Γερμανία	(341,2)	(11,0)		
Γαλλία	(179,4)	(5,8)		
Ην. Βασίλειο	(152,3)	(4,9)		
Ιταλία	(140,7)	(4,5)		
Ολλανδία	(107,8)	(3,5)		
Βέλγιο-Λουξεμβούργο	(100,0)	(3,2)		
.....

	
			
Άλλες Βιομ. Χώρες	233,2	8,0	249,3	8,3
Αναπτυσσόμενες Χώρες	786,6	27,0	757,2	25,3
Αφρική	(61,9)	(2,3)	(63,3)	(2,1)
Ασία	(405,5)	(13,9)	(416,4)	(13,9)
Ευρώπη	(75,1)	(2,6)	(79,5)	(2,7)
Μέση Ανατολή	(107,1)	(4,6)	(93,9)	(3,1)
Δυτικό Ημισφαίριο	(117,2)	(4,0)	(100,8)	(3,3)

Πηγή:GATT,International Trade,1990.

Οι παραπάνω πίνακες δείχνουν την έντονη ανισοκατανομή των εξαγωγών από πλευράς γεωγραφίας του εμπορίου. Πάνω από 40% των εξαγωγών του κόσμου πραγματοποιείται από την Δυτική Ευρώπη. Το ενδοευρωπαϊκό εμπόριο έχει αυξηθεί σημαντικά, ιδιαίτερα μετά το σχηματισμό της Κοινής Αγοράς. Σε πολλές από τις χώρες αυτές η αξία των εξαγωγών ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι εξαιρετικά υψηλή (π.χ. Αγγλία 23%, Δυτική

Γερμανία 22%, Γαλλία 17% για τα έτη 1978-79. Γενικά οι οικονομικά αναπτυγμένες χώρες συμμετέχουν στη διεθνή ανταλλαγή με ποσοστό πάνω από 60%.

Σε αντίθεση με τις βιομηχανικές χώρες, οι υπό ένταξη χώρες που δεν παράγουν πετρέλαιο έχουν περιορισμένη συμμετοχή στο διεθνές εμπόριο, περίπου 16%. Αν ληφθεί υπόψη ότι οι χώρες αυτές αντιπροσωπεύουν περίπου τα 3/4 του συνολικού πληθυσμού της γης, η ανισο-συμμετοχή στο εμπόριο είναι καταφανής. Οι χώρες-εξαγωγείς πετρελαίου (Αλγερία, Ισημερινός, Σαουδική Αραβία, Γκαμπόν, Ινδονησία, Ιράν, Ιράκ, Κουβέιτ, Λιβύη, Νιγηρία, Κατάρ, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και Βενεζουέλα) διαφέρουν από τις άλλες υπό ανάπτυξη χώρες και συμμετέχουν στο διεθνές εμπόριο σε μεγαλύτερη έκταση. Η παρουσία του πετρελαίου στις χώρες αυτές είναι βέβαια το διαφοροποιώ στοιχείο.

Τέλος οι πρώην κεντρικά προγραμματισμένες οικονομίες (Σοβιετική Ένωση, Πολωνία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία, Ανατολ. Γερμανία, Κίνα, Βόρειος Κορέα, Μογγολία, Βιετνάμ) έχουν συμμετοχή στο διεθνές εμπόριο πολύ μικρότερη από αυτή που υπονοεί το επίπεδο οικονομικής τους ανάπτυξης. Αυτό βέβαια είναι συνεπές με την έμφαση που έδιναν μέχρι τώρα οι χώρες αυτές στην πολιτική οικονομικής αυτάρκειας.
(*Πουρναράκης Ε. 1996*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ Ή ΡΥΘΜΙΣΗ

Οι επικριτές των κυμαινόμενων ισοτιμιών είχαν προβλέψει ότι το διεθνές εμπόριο και οι επενδύσεις θα δέχονταν το αρνητικό αντίκτυπο της αυξανόμενης αβεβαιότητας. Η πρόβλεψη ήταν σίγουρα λανθασμένη ως προς τις επενδύσεις, διότι οι χρηματοοικονομικές συναλλαγές αυξήθηκαν σημαντικά μετά το 1973, με τον περιορισμό των εμποδίων στην κίνηση κεφαλαίων.

Υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις σχετικά με τις επιπτώσεις των κυμαινόμενων ισοτιμιών στο διεθνές εμπόριο. Η χρήση των προθεσμιακών αγορών επεκτάθηκε σημαντικά,. Όπως ακριβώς είχαν προβλέψει οι υποστηρικτές των κυμαινόμενων ισοτιμιών και παράλληλα αναπτύχθηκαν νέα χρηματοοικονομικά εργαλεία για την προστασία των συναλλασσόμενων έναντι των συναλλαγματικών κινδύνων. Κάποιοι οικονομολόγοι όμως ισχυρίζονται ότι το κόστος αποφυγής του συναλλαγματικού κινδύνου είχε την ίδια επίδραση με εκείνη του αυξημένου διεθνούς κόστους μεταφοράς, δηλαδή τη μείωση των ωφελειών από το εμπόριο. Σύμφωνα με τις απόψεις τους, ως αποτέλεσμα αυτού του κόστους, το διεθνές εμπόριο αναπτύχθηκε με χαμηλότερους ρυθμούς από ότι θα αναπτυσσόταν στο πλαίσιο ενός υποθετικού καθεστώτος σταθερών ισοτιμιών.

Ένα πολύ πρόχειρο αλλά άμεσο μέτρο του μεγέθους του διεθνές εμπορίου μιας χώρας είναι ο μέσος όρος των εισαγωγών και των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών της προς το προϊόν της.

Η αξιολόγηση των επιπτώσεων των κυμαινόμενων ισοτιμιών στο παγκόσμιο εμπόριο γίνεται δυσκολότερη λόγω των δραστηριοτήτων των πολυεθνικών επιχειρήσεων, πολλές από τις οποίες επεκτείνανε τις διεθνείς παραγωγικές λειτουργίες τους μετά το 1973. Αντιμέτωπες με ένα πιο ταραχώδες οικονομικό περιβάλλον οι πολυεθνικές διέσπειραν τις δραστηριότητές τους σε περισσότερες χώρες, μάλλον με την ελπίδα να μειώσουν την εξάρτησή τους από τις οικονομικές πολιτικές μιας συγκεκριμένης κυβέρνησης. Επειδή όμως οι ροές του εμπορίου και η κίνηση των κεφαλαίων μπορούν να αλληλουποκατασταθούν, η εκτόπιση κάποιου μέρους του διεθνούς εμπορίου από τις παραγωγικές δραστηριότητες των πολυεθνικών σε διάφορες

χώρες δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι χάθηκαν τα οφέλη του διεθνούς εμπορίου που προάγουν την ευημερία.

Το σύστημα των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών από μόνο του δεν έχει προάγει το διεθνή συντονισμό των οικονομικών πολιτικών. Σε αρκετές περιπτώσεις όπως στην περίοδο μείωσης του πληθωρισμού στις αρχές της δεκαετίας του '80, οι βιομηχανικές χώρες συνολικά θα μπορούσαν να επιτύχουν τους μακροοικονομικούς στόχους τους πιο αποτελεσματικά αν προωθούσαν μια από κοινού προσέγγιση των κοινών τους στόχων.

Οι κυβερνήσεις όπως και τα άτομα συχνά έχουν κίνητρο τα δικά τους συμφέροντα μάλλον παρά τα συμφέροντα της κοινότητας. Οι νομικές κυρώσεις αποθαρρύνουν την αντικοινωνική συμπεριφορά σε ατομικό επίπεδο, αλλά είναι πολύ πιο δύσκολο να θεσμοθετηθούν κυρώσεις που να δεσμεύουν τις κυρίαρχες κυβερνήσεις.

Οι προτάσεις για τη μεταρρύθμιση του διεθνούς εμπορίου και του διεθνούς νομισματικού συστήματος καλύπτουν όλο το φάσμα, από ένα καλύτερα επεξεργασμένο σύστημα ζώνης-στόχου για το δολάριο μέχρι την αναβίωση των σταθερών ισοτιμιών και την καθιέρωση ενός κοινού παγκόσμιου νομίσματος. Το κοινό αυτό παγκόσμιο νόμισμα θα έχει ως κύριο στόχο την καλύτερη δυνατή επικοινωνία των χωρών οι οποίες έχουν αναπτύξει σε υψηλό βαθμό το διεθνές εμπόριο των αγαθών και των υπηρεσιών. Επειδή όμως οι χώρες δεν φαίνονται πρόθυμες να θυσιάσουν την αυτονομία που τους έχει δώσει το σύστημα των κυμαινόμενων ισοτιμιών ως προς το δολάριο είναι απίθανο να πραγματοποιηθούν οι αλλαγές αυτές.

Μετά τη συμφωνία στο Πλάζα το Σεπτέμβριο του 1985 οι Ηνωμένες Πολιτείες φαίνεται να συνειδητοποιούν περισσότερο την αλληλεξάρτηση τους με τις άλλες βιομηχανικές χώρες. Αν και η εξέλιξη αυτή δεν απέτρεψε την εμφάνιση σοβαρών διεθνών διαφωνιών σε θέματα πολιτικής, σίγουρα είναι ένα θετικό βήμα προς τη κατεύθυνση της βελτίωσης του υπάρχοντος συστήματος.

Με τη μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των μεγαλύτερων χωρών δεν υπάρχει λόγος να μη λειτουργήσουν στο μέλλον ικανοποιητικά οι κυμαινόμενες ισοτιμίες. Ο διεθνής συντονισμός των πολιτικών δεν είναι κάτι καινούργιο, όπως δείχνουν οι αλληπάλληλες μειώσεις των δασμών από την GATT καθώς και η δημιουργία του ΔΝΤ. Τα γεγονότα όμως των τελευταίων ετών δείχνουν ότι η συνεργασία θα πρέπει να επιδιωχθεί ως αυτοσκοπός και όχι ως έμμεσο αποτέλεσμα των κανόνων λειτουργίας

των συναλλαγματικών ισοτιμιών που τελικά αναιρούνται μέσω των συνεχών τροποποιήσεων ή και παραβιάσεων.

Αρκετοί οικονομολόγοι εξέφρασαν αμφιβολίες για το αν οι χώρες θα ήταν πρόθυμες στην πράξη να αγνοήσουν τις συναλλαγματικές ισοτιμίες ως ένα σημαντικό κομμάτι του σχεδιασμού της νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής στα πλαίσια της όλης ανάπτυξης τους διεθνούς εμπορίου και υπηρεσιών.

(Krugman R. Paul, Obstfeld Maurice)

3.2 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

3.2.1. Η «Αντιπροσωπευτική ζήτηση» Καθοριστικός Παράγοντας για την Διενέργεια Διεθνούς Εμπορίου (S. B. Linder)

Τις προσπάθειες των σύγχρονων οικονομολόγων οι οποίες στόχευαν στον εμπλουτισμό της θεωρίας των διεθνών ανταλλαγών των κλασσικών και κυρίως των νεοκλασικών έτσι ώστε να τη φέρουν κοντά στην πραγματικότητα διακρίνουμε σε τρεις κατηγορίες.

Η πρώτη κατηγορία τονίζει τον καθοριστικό ρόλο της ζήτησης σαν επιτρεπτικού παράγοντα στην διενέργεια του Διεθνούς εμπορίου βιομηχανικών προϊόντων. Η ιδέα αυτή είναι του S. B. Linder ο οποίος έγραφε ότι «ένα προϊόν για να είναι δυνητικά εξαγωγίμο θα πρέπει να καταναλώνεται ή να επενδύεται στην εγχώρια οικονομία». Αυτή είναι αναγκαία όχι όμως και ικανή συνθήκη.

Επομένως το κριτήριο για να υπάρχει δυνατότητα για ένα προϊόν να γίνει δυνητικά εξαγωγίμο είναι να υπάρχει μεγάλη εγχώρια ζήτηση ή χρησιμοποιώντας την ορολογία του S. B. Linder το κριτήριο είναι η «Αντιπροσωπευτική Ζήτηση».

Σύμφωνα με τον S. B. Linder ο βιομήχανος δεν θα επιχειρήσει την παραγωγή ενός προϊόντος παρά μόνο όταν διαπιστώσει ότι υπάρχει ζήτηση για αυτό στην εγχώρια αγορά την οποία γνωρίζει πολύ καλύτερα από τις ξένες. Έτσι ξεκινά την παραγωγή ενός εμπορεύματος για να ικανοποιήσει την εγχώρια ζήτηση σε πρώτο στάδιο και μόνο όταν κορεστεί η εσωτερική αγορά αναζητώντας πλέον διεξόδους για την πλεονάζουσα παραγωγή τους σε ένα δεύτερο στάδιο πραγματοποιεί εξαγωγές σε άλλες χώρες.

Στο δεύτερο στάδιο βέβαια για να εξαχθεί το προϊόν θα πρέπει να ζητηθεί. Επομένως οι χώρες στις οποίες ο ημεδαπός βιομήχανος θα εξαγάγει την πλεονάζουσα παραγωγή του θα πρέπει να έχουν το ίδιο περίπου επίπεδο ζωής και άρα τα ίδια περίπου καταναλωτικά πρότυπα με αυτά της χώρας στην οποία παράγει ο υπόψη βιομήχανος. Σε αυτό ακριβώς το σημείο βρίσκεται η διαμετρικά αντίθετη τοποθέτηση του S. B. Linder με τους νεοκλασικούς.

Ο Linder σύμφωνα με τα παραπάνω υποστηρίζει ότι το Διεθνές εμπόριο θα είναι εντονότερο ανάμεσα σε χώρες με ομοιότητες στη διάρθρωση της ζήτησης και άρα με αντίστοιχες δομές, ενώ οι νεοκλασικοί πιστεύουν το αντίθετο. Για τον Linder δηλαδή η ομοιότητα στις δομές της ζήτησης δυο χωρών η οποία προκύπτει από την σύγκριση στο κατά κεφαλήν εισόδημα των χωρών διευκολύνει το Διεθνές εμπόριο αντί να το περιορίζει.

Από αυτό πηγάζει και η μεγάλη ερμηνευτική αξία τη οποία έχει η θεωρία του Linder για το σύγχρονο ενδοκλαδικό διεθνές εμπόριο αφού είναι πλέον συνηθέστατο φαινόμενο στις ημέρες μας η μια χώρα να εξαγάγει και συγχρόνως να εισάγει τα ίδια αλλά διαφοροποιημένα αγαθά π.χ. αυτοκίνητα ή ηλεκτρικά ή ηλεκτρονικά είδη κ.λ.π. Για τον Linder η πολιτική διαφοροποίησης των προϊόντων μπορεί να υποκαθιστά την εξειδίκευση που υποστήριζαν οι κλασικοί και οι νεοκλασικοί.

Είναι προφανές ότι η θέση του Linder καταλήγει στο τραγικό συμπέρασμα ότι το χάσμα ανάμεσα στις αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες και στις λιγότερο αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες θα διευρύνεται διαχρονικά. Η θεμελιώδης πάντως πρόταση στη θεωρία Linder είναι ότι αφού οι αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες εξαγάγουν βιομηχανικά προϊόντα με βάση την αντιπροσωπευτική τους ζήτηση, η αύξηση των εξαγωγών τους συνδέεται με το μέγεθος της εγχώριας αγοράς τους. Από εδώ δικαιολογείται και η άποψη «ότι πρέπει να χτίσουμε την Ε.Ε. για να περιορίσουμε τον ανταγωνισμό των αμερικανικών προϊόντων και να επιτρέψουμε στα ευρωπαϊκά να διεισδύσουν στις Η.Π.Α.».

Όσον αφορά στο Διεθνές εμπόριο των αγροτικών προϊόντων ο Linder τόνισε ότι αυτό εξηγείται από τις διαφορές στις τιμές τους που καθορίζονται από την διαφορά στον εφοδιασμό των χωρών με συντελεστές. Άρα για τον Linder το διεθνές εμπόριο των προϊόντων του πρωτογενούς γενικότερα τομέα εξηγείται καλύτερα από τη θεωρία των Heckscher – Ohlin.

Παρόλα αυτά η θεωρία του Linder θα μπορούσε να επεκταθεί αρκετά στο σύνολο των διεθνών ανταλλαγών με την εισαγωγή του εξής παραδόξου περιορισμού : αυτό που συμβαίνει συνήθως στην πράξη με τις εξαγωγές των αναπτυσσομένων χωρών είναι ότι (σε σημαντικό πολλές φορές βαθμό) πραγματοποιούνται από τις θυγατρικές πολυεθνικών, οι οποίες είναι εγκατεστημένες σε αυτές. Οι τελευταίες παρά το γεγονός ότι στόχευαν να ικανοποιήσουν καταρχήν την ζήτηση της χώρας υποδοχής τους σύμφωνα με τη θεωρία του Linder εξάγουν στη χώρα προέλευσης τους την αγορά της οποίας γνωρίζουν πολύ καλά (παράγοντας απόστασης). Σε ένα δεύτερο στάδιο αφού κορεστεί η αγορά της χώρας προέλευσης τους, «εξάγουν» σε άλλες χώρες και πιθανόν στην χώρα που έχουν θυγατρική.

3.2.2. Το «Τεχνολογικό Πλεονέκτημα» Καθοριστικός Παράγοντας στο Σύγχρονο Διεθνές Εμπόριο (R. Vernon)

Η δεύτερη κατηγορία από τις εναλλακτικές θεωρίες για το Διεθνές εμπόριο τονίζει τον καθοριστικό ρόλο της τεχνολογίας στη διαμόρφωση του προτύπου του εμπορίου των εμπορευομένων χωρών.

Σε αυτή την κατηγορία το υπόδειγμα του Vernon θεωρείται ένα από τα πιο σπουδαία στην εξήγηση των Σύγχρονων Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, αφού επιχειρεί την από κοινού ερμηνεία της διακίνησης αφενός των αγαθών (Διεθνές Εμπόριο) και αφετέρου των κεφαλαίων (Άμεσες Ξένες Επενδύσεις=A.Ξ.Ε.) στα πλαίσια του θεωρητικού σχήματος της διεθνούς περιπλοκής.

Το τεχνολογικό πλεονέκτημα που κατέχει μια επιχείρηση και το οποίο εμφανίζεται είτε μέσα από την μείωση κόστους της παραγωγής του προϊόντος είτε μέσα από την δημιουργία νέων προϊόντων, καινοτομιών κλπ. Παρέχοντας ένα νέο συγκριτικό πλεονέκτημα στην εγχώρια οικονομία μέσω του οποίου αλλάζει προφανώς η διάρθρωση του εξωτερικού της εμπορίου.

Είναι προφανές ότι η άποψη ολόκληρης της κατηγορίας αυτής των εναλλακτικών (σύγχρονων) θεωριών του Διεθνούς εμπορίου εξηγεί τις διαφορές στα οφέλη από το Διεθνές εμπόριο ανάλογα με το επίπεδο τεχνολογικής ανάπτυξης των χωρών.

Αναλυτικότερα ο R. Vernon εξετάζει τη λειτουργία αμερικανικών εταιρειών οι οποίες παράγουν βιομηχανικά αγαθά και τα διαθέτουν αρχικά στην εγχώρια αγορά είτε σε καταναλωτές υψηλής εισοδηματικής τάξης είτε γενικά καλύπτοντας ανάγκες που

εξοικονομούν εργασία (π.χ. φορτωτές, ηλεκτρικά, ηλεκτρονικά είδη. Μηχανές γραφείου κτλ.).

Η τυπική περίπτωση της εξέλιξης στην παραγωγή και εμπορία ενός νέου αγαθού διέρχεται τρεις φάσεις ή στάδια : α) της καθιέρωσης του νέου αγαθού β) του ώριμου προϊόντος και γ) του τυποποιημένου προϊόντος.

Στο πρώτο στάδιο η αμερικανική επιχείρηση επιλέγει σαν τόπο εγκατάστασης τις Η.Π.Α. όχι με αντικειμενικό σκοπό την ελαχιστοποίηση του κόστους παραγωγής, αλλά κυρίως για να επωφεληθεί από τις εξωτερικές οικονομίες τις οποίες προσφέρουν οι βιομηχανικές ζώνες των βιομηχανικά αναπτυγμένων χωρών και κυρίως για να έχει αποτελεσματική επικοινωνία με το εμπορικό της κύκλωμα (πελάτες, προμηθευτές ανταγωνιστές).

Στο πρώτο αυτό στάδιο του κύκλου ζωής του προϊόντος μόνο στην αρχή της παραγωγής χρησιμοποιείται εντατικά η ειδικευμένη εργασία (ανθρώπινο κεφάλαιο) η οποία δίνει στο νέο προϊόν τα βασικά χαρακτηριστικά του. Καθώς η παραγωγή του νέου αγαθού αναπτύσσεται σε μαζική η επιχείρηση υποκαθιστά κεφάλαιο σε βάρος της εργασίας, επωφελούμενη έτσι των οικονομιών κλίμακας της παραγωγής.

Με άλλα λόγια το στάδιο αυτό της καθιέρωσης του νέου προϊόντος στις Η.Π.Α. χαρακτηρίζεται αφενός από την υποκατάσταση κεφαλαίου σε εργασία και αφετέρου από το γεγονός ότι καθώς αυξάνει η μαζική παραγωγή του οι εξαγωγές στη Δυτική Ευρώπη καλύπτουν πλήρως την ευρωπαϊκή ζήτηση.

Στο δεύτερο στάδιο της ζωής του προϊόντος αυτό του ώριμου προϊόντος ο κυρίαρχος στόχος της αμερικανικής επιχείρησης είναι η μείωση του κόστους παραγωγής. Αυτό στην αρχή επιδιώκεται μέσω της μαζικής παραγωγής με την τυποποίηση του προϊόντος η οποία μόνο σε ένα βαθμό επιτυγχάνεται. Το τεχνολογικό που κατείχε η επιχείρηση έχει γίνει πλέον κτήμα και των άλλων αμερικανικών επιχειρήσεων του κλάδου. Έτσι ο ανταγωνισμός διαμέσου των τιμών και η εξειδίκευση της παραγωγής οδηγούν τις επιχειρήσεις στη διαφοροποίηση του προϊόντος η οποία σε συνδυασμό με την ως ένα βαθμό τυποποίηση του δημιουργούν το πρόβλημα του τύπου μετεγκατάστασης της επιχείρησης.

Το θέμα του τύπου εγκατάστασης της επιχείρησης δηλαδή η σκέψη για άμεση ξένη επένδυση είναι ο μόνος τρόπος για ουσιαστική αντιμετώπιση του κόστους παραγωγής στο στάδιο του ώριμου προϊόντος.

Στην απόφαση για άμεση ξένη επένδυση στη Δυτική Ευρώπη η αμερικανική επιχείρηση δεν συγκρίνει μόνο το κόστος παραγωγής στις Η.Π.Α. πλέον του μεταφορικού κόστους με το κόστος της μελλοντικής παραγωγής στην Ευρώπη. Είναι πράγματι μια πολυσύνθετη θεώρηση η απόφαση για ξένη άμεση επένδυση που τελικά συνυπολογίζει πολλούς παράγοντες όπως π.χ. την προνομιακή θέση στις ξένες αγορές που ενδεχόμενα θα αποκτήσει η υπόψη επιχείρηση με βάση τη διαπραγματευτική της ικανότητα, τη συμπτωματική εμφάνιση ενός νέου ανταγωνισμού στη χώρα εισαγωγής, το μελλοντικό δασμολογικό επίπεδο προστασίας στη χώρα υποδοχής καθώς επίσης και την πολιτική της κατάσταση, εάν δηλαδή εμπνέει εμπιστοσύνη σε σημαντική κλίμακα για ανάληψη επενδύσεων.

Ο κυριότερος όμως λόγος για τον R.Vernon που θα παρακινήσει την αμερικανική επιχείρηση για άμεση ξένη επένδυση είναι η απειλή που αντιμετωπίζει για μείωση του μεριδίου της αγοράς το οποίο κατέχει.

Με αυτή την έννοια όταν γίνονται επενδύσεις (πάντα κατά τον R. Vernon) η απόδοση τους θα πρέπει να μετράται κυρίως από το βαθμό στον οποίο η επιχείρηση επέτυχε να αποφύγει τη μείωση του εισοδήματος της λόγω ενδεχόμενης μείωσης του μεριδίου της στην εγχώρια και αργότερα στην παγκόσμια αγορά.

Έτσι σε αυτή τη δεύτερη φάση του κύκλου του προϊόντος η αμερικανική επιχείρηση συνεχίζει τις εξαγωγές της προς τη Δυτική Ευρώπη ενώ παράλληλα αφού η εγχώρια αγορά του αγαθού αυτού έχει πλέον σταθεροποιηθεί λόγω του έντονου ανταγωνισμού, ξεκινά τις άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ευρώπη παρακινούμενη κυρίως από το φόβο μείωσης του μεριδίου της στην αγορά.

Στο τρίτο στάδιο του πλήρους πλέον τυποποιημένου προϊόντος τα ευρωπαϊκά εργοστάσια των αμερικανικών επιχειρήσεων αφού έχουν ικανοποιήσει τη ευρωπαϊκή ζήτηση εξάγουν στις Η.Π.Α. όπου η παραγωγή τους μειώνεται δραστικά λόγω του συγκριτικού πλεονεκτήματος της Ευρώπης (Οικονομίες κλίμακας).

Στους παραπάνω λόγους για άμεσες ξένες επενδύσεις πρέπει σε αυτό το στάδιο να προσθέσουμε και το γεγονός του τυποποιημένου πλέον προϊόντος. επομένως τώρα υφίσταται πλέον ο παράγοντας της απόστασης. Κι αυτό συμβαίνει επειδή κάθε τυποποιημένο προϊόν αντιμετωπίζει μια καλά διαρθρωμένη διεθνή αγορά και ανταγωνισμό μόνο στο επίπεδο της τιμής.

Ο Vernon αντιπαραθέτει επίσης το γεγονός ότι ο επενδυτής μεταφέρει μαζί του το κεφάλαιο του και είναι ο μόνος που αποφασίζει για τη χρήση του. Θα το

τοποθετήσει εκεί όπου μεγιστοποιεί τα κέρδη του. Επομένως όπως ο ίδιος αναφέρει η υπερεθνοποίηση του κεφαλαίου θέτει σε κίνδυνο την εθνική κυριαρχία.

Σχετικά με την εμπειρική διερεύνηση για την ισχύ της θεωρίας του Vernon, ο ίδιος αναγνωρίζει ότι η θέση του είναι ικανοποιητική για την ερμηνεία της λειτουργίας των αμερικανικών επιχειρήσεων από το 1900 έως το 1970. Από το 1971 όμως κι ύστερα αφού οι παγκόσμιες συνθήκες άλλαξαν με κυριότερη την αύξηση του κόστους εργασίας στην Ευρώπη, η θεωρία του έχει εφαρμογή σε άλλες λιγότερο αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες σε σύγκριση με τις Η.Π.Α.

Αξίζει να μνημονευθεί η πρωτότυπη απάντηση του R. Vernon στο παράδοξο του Leontief. Οι Η.Π.Α. αναφέρει εξάγουν αυτά τα προϊόντα στην αρχή όταν η παραγωγή τους απαιτεί περισσότερη εργασία και τα εισάγουν όταν η παραγωγή τους είναι πλέον τυποποιημένη απαιτώντας έτσι λιγότερη εργασία και περισσότερο κεφάλαιο.

3.2.3. Διεθνής ανταλλαγή και σύγχρονες αγορές μονοπωλιακού ανταγωνισμού (P. R. Krugman)

Όπως είναι γνωστό από την Μικροοικονομική ως ατελής ή μονοπωλιακός ανταγωνισμός χαρακτηρίζονται οι αγορές εκείνες που ικανοποιούν τις παρακάτω συνθήκες:

- Υπάρχει σχετικά μεγάλος αριθμός πωλητών του προϊόντος (στοιχείο του ανταγωνισμού).
- Υπάρχει τόσο διαφοροποιημένο προϊόν που να προσφέρει στους παραγωγούς του ορισμένη μονοπωλιακή δύναμη.
- Από την προηγούμενη συνθήκη προκύπτει η επίσης περιορισμένη δυνατότητα επηρεασμού της τιμής του αγαθού. (στοιχείο μονοπωλίου).
- Είναι σχετικά εύκολη η δυνατότητα εισόδου νέων παραγωγών στον κλάδο(στοιχείο τέλειου ανταγωνισμού)

Η εφαρμογή στο διεθνές εμπόριο των υποδειγμάτων του ατελούς ανταγωνισμού έχει δημιουργήσει τις τελευταίες δεκαετίες ένα νέο ρεύμα, μια νέα σχολή ερμηνείας των σύγχρονων διεθνών ανταλλαγών. Στον χώρο αυτό ένας από τους οικονομολόγους που ξεχώρισε ήταν ο P. R. Krugman.

Για τον Krugman το όφελος από την διεθνή ανταλλαγή περιορίζεται μόνο στη διεύρυνση των δυνατοτήτων επιλογής των καταναλωτών.

Μια από τις στρατηγικές ανάπτυξης που ακολουθούν οι επιχειρήσεις σε αυτές τις αγορές είναι η Διακριτική τιμολογιακή πολιτική. Ο καθορισμός δηλαδή διαφορετικών τιμών πώλησης του προϊόντος τους στις διάφορες αγορές που συμμετέχουν.

Το dumping είναι μια εφαρμογή χαμηλότερης τιμής στις αγορές του εξωτερικού από ότι στην εγχώρια.

Οι Διακριτικές Τιμολογιακές πολιτικές στηρίζονται στο γεγονός του διαφοροποιημένου προϊόντος αυτών των αγορών. Παρενθετικά μόνο αξίζει να σημειωθεί ότι το διαφοροποιημένο προϊόν συνεπάγεται τη δημιουργία από τον παραγωγό του μιας διαφοράς (ιδιομορφίας) μη-φυσικής από τα άλλα προϊόντα. Αυτή η διαφορά μάλιστα μπορεί να μονιμοποιηθεί εξαιτίας της διεθνούς νομικής προστασίας της μάρκας της εταιρείας.

Σαν παράδειγμα αναφέρουμε ότι κάθε καλοκαίρι η Γαλλία εξάγει καρότα ενώ κάθε χειμώνα τα εισάγει από άλλες χώρες που τα παράγουν τότε σε φυσιολογικές για εκείνες κλιματολογικές συνθήκες. Το ερώτημα που εδώ τίθεται είναι αν αυτή η περίπτωση εκφράζει διαφοροποιημένο προϊόν και επομένως το Διεθνές Εμπόριο που διενεργείται ανήκει στην κατηγορία του ενδοκλαδικού. Η απάντηση είναι αρνητική. Τα δυο αγαθά εξαγόμενα και εισαγόμενα καρότα είναι απλά διαφορετικά όχι όμως και διαφοροποιημένα.

Μια άλλη πολιτική που ακολουθούν ή ακολούθησαν ορισμένες κυβερνήσεις σε κάποιες παγκόσμιες ατελώς ανταγωνιστικές αγορές ονομάζεται «Πολιτική Εμπορικής Στρατηγικής». Ως Πολιτική Εμπορικής Στρατηγικής ορίζεται το σύνολο των μέτρων που υιοθετεί μια κυβέρνηση έτσι ώστε να μεταβιβάσει στις εθνικές της επιχειρήσεις «Μονοπωλιακά Κέρδη» που είναι διαθέσιμα στην παγκόσμια ατελώς ανταγωνιστική αγορά.

Ο p. R. Krugman περιγράφει σχετικά το παράδειγμα της Airbus με την Boeing. Μια κρατική επιδότηση ύψους 10 δις αμερικανικών δολαρίων επιτρέπει στην Airbus να απομακρύνει από την αγορά το μόνο ουσιαστικό ανταγωνιστή της, την αμερικανική Boeing.

Η Airbus λοιπόν υιοθετώντας μια μονοπωλιακή πλέον συμπεριφορά καρπώνεται υπερκέρδη 100 δις αμερικανικών δολαρίων. Έτσι και το Έθνο-Κράτος απολαμβάνει με τη σειρά του ένα επιπλέον καθαρό κέρδος από το διεθνές εμπόριο. Αξίζει να σημειωθεί ο καθοριστικός παράγοντας του Κράτους στο προηγούμενο παράδειγμα του Krugman.

Στα πλαίσια της λογικής των Εμποροκρατών και τελείως αντίθετα με τη θέση του ελεύθερου διεθνές εμπορίου που υποστήριζαν οι Κλασικοί και Νεοκλασικοί, τα όποια κέρδη για το έθνος που εφαρμόζει την Πολιτική εμπορικής στρατηγικής αποκομίζονται σε βάρος άλλων εθνών. Τα αντίποινα λοιπόν θα πρέπει να αναμένονται. Αυτός ο πόλεμος μεταξύ των επιχειρήσεων και κατ' επέκταση των Εθνών, με την ενεργό βοήθεια μάλιστα των κυβερνήσεων τους γίνεται φυσικά για την αρπαγή ενός μεγαλύτερου κομματιού από την πίτα της αγοράς. Έτσι στόχος αυτών των επιχειρήσεων είναι να εκδιώξουν ή να εμποδίσουν την είσοδο νέων στην αγορά τους αποκομίζοντας στη συνέχεια ένα διπλό όφελος. Από τη μια μεριά να εισπράξουν νέα επιπλέον μερίδια αγοράς και διαμέσου των οικονομιών κλίμακας να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα τιμής τους και από την άλλη να ενισχύσουν την μονοπωλιακή τους δύναμη που θα τους προσφέρει ακόμα περισσότερα υπερκέρδη.

(Θαλασσινός I. Ελευθέριος, Σταματόπουλος Β. Θεόδωρος)

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ (ΙΙ): ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

4.1.1 Γενικά

Το ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών ή απλώς ισοζύγιο πληρωμών είναι *η οικονομική κατάσταση στην οποία καταγράφονται όλες οι εξωτερικές συναλλαγές μιας χώρας σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο, η οποία είναι κατά κανόνα το ημερολογιακό έτος*. Το ισοζύγιο τηρείται με το διπλογραφικό σύστημα χρεώσεων-πιστώσεων και επομένως είναι πάντοτε ισοσκελισμένο από λογιστική άποψη. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι η εγγραφή μιας πίστωσης ή μιας χρέωσης δεν ακολουθείται αυτόματα από μια ισόποση αντίστροφη εγγραφή (χρέωση ή πίστωση αντίστοιχα).

Αυτό συμβαίνει επειδή το ισοζύγιο περιλαμβάνει εκατομμύρια συναλλαγές που γίνονται μέσα σε ένα έτος και ο λογιστικός ισοσκελισμός του αφορά το σύνολο των χρεώσεων και πιστώσεων που καταχωρούνται στην περίοδο αυτή. Για παράδειγμα, μια εισαγωγή αγαθών στην αρχή του έτους δεν είναι απαραίτητο να αντισταθμιστεί από μια εξαγωγή αγαθών ή από ισόποση εισροή ξένων κεφαλαίων στην ίδια χρονική στιγμή, αλλά οι αντισταθμιστικές εγγραφές μπορούν να αφορούν συναλλαγές που θα πραγματοποιηθούν αργότερα στο ίδιο έτος.

Οι εξωτερικές συναλλαγές παρακολουθούνται και καταγράφονται από την κεντρική νομισματική αρχή κάθε χώρας (Κεντρική Τράπεζα), η οποία έχει και την ευθύνη άσκησης της συναλλαγματικής πολιτικής. Όμως ο πολύ μεγάλος αριθμός των εξωτερικών συναλλαγών μιας χώρας έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται σφάλματα κατά την εγγραφή ορισμένων διεθνών δοσοληψιών ή να παραλείπονται ορισμένες συναλλαγές οι οποίες θα έπρεπε να καταγραφούν στο ισοζύγιο πληρωμών.

Αυτά τα σφάλματα και οι παραλείψεις οδηγούν σε αποκλίσεις μεταξύ των συνολικών πιστώσεων και χρεώσεων και για το λόγο αυτό υπάρχει ο λογαριασμός των «Τακτοποιημένων στοιχείων» ή «Στατιστικής Διαφοράς» ο οποίος χρεώνεται ή πιστώνεται με το ύψος της απόκλισης αυτής έτσι ώστε το σύνολο των πιστώσεων να

είναι ίσο με το σύνολο των χρεώσεων. Αν για παράδειγμα στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου το σύνολο των πιστώσεων είναι (+) 6.545 εκατ. Δολάρια και το σύνολο των χρεώσεων είναι (-) 6.442 εκατ. Δολάρια, ο λογαριασμός «Ταχτοποιητέα Στοιχεία» χρεώνεται με το ποσό των (-) 103 εκατ. Δολαρίων, έτσι ώστε το Ισοζύγιο να είναι λογιστικά ισοσκελισμένο.

Οι εγγραφές γίνονται με βάση τον απλό κανόνα ότι κάθε συναλλαγή που οδηγεί σε εκροή συναλλάγματος (ξένου νομίσματος) καταγράφεται στην χρέωση, ενώ κάθε συναλλαγή που οδηγεί σε εισροή συναλλάγματος καταγράφεται στην πίστωση του Ισοζυγίου. Εναλλακτικά κάθε συναλλαγή που προκαλεί αύξηση της ζήτησης ξένου νομίσματος καταγράφεται στην χρέωση, ενώ κάθε συναλλαγή που προκαλεί αύξηση της ζήτησης ξένου νομίσματος καταγράφεται στην χρέωση, ενώ κάθε συναλλαγή που προκαλεί αύξηση της ζήτησης του εγχώριου νομίσματος καταγράφεται στην πίστωση.

Για παράδειγμα η εισαγωγή αγαθών οδηγεί σε εκροή συναλλάγματος ή ισοδύναμα σε αύξηση της ζήτησης ξένου νομίσματος προκειμένου να εξευρεθούν τα μέσα πληρωμής για την αντίστοιχη εισαγωγή και επομένως η αξία της εισαγωγής αγαθών καταχωρείται στην χρέωση του Ισοζυγίου.

Με παρόμοιο τρόπο βρίσκουμε ότι η παροχή υπηρεσιών θαλάσσιας μεταφοράς σε ξένους (από τον ελληνικό εμπορικό στόλο) συνεπάγεται εισροή συναλλάγματος στην Ελλάδα και η αντίστοιχη αξία καταχωρείται στην πίστωση του Ισοζυγίου.

4.1.2 Λογαριασμοί του Ισοζυγίου Πληρωμών (Επιμέρους Ισοζύγια)

Το Ισοζύγιο Πληρωμών χωρίζεται σε κατηγορίες λογαριασμών ή επιμέρους ισοζυγία ανάλογα με το αντικείμενο και το σκοπό των εξωτερικών συναλλαγών. Έτσι οι συναλλαγές που αφορούν αγαθά με φυσική υπόσταση (π.χ. αγροτικά προϊόντα, κεφαλαιουχικά αγαθά, πρώτες ύλες, τελικά προϊόντα κ.λ.π.) καταχωρούνται στο *Εμπορικό Ισοζύγιο*, ενώ οι συναλλαγές επί υπηρεσιών (π.χ. τουριστικές υπηρεσίες, υπηρεσίες θαλάσσιας μεταφοράς, υπηρεσίες εκπαίδευσης που προσφέρονται σε έλληνες φοιτητές στο εξωτερικό κ.λ.π.) καταχωρούνται στο *Ισοζύγιο Άδηλων Συναλλαγών ή Ισοζύγιο υπηρεσιών*.

Επιπλέον οι εισροές και εκροές κεφαλαίων που πραγματοποιούνται λόγω δανείων ή για τοποθετήσεις σε κινητές αξίες ή ακίνητα περιουσιακά στοιχεία καταχωρούνται στο *Ισοζύγιο Κίνησης Κεφαλαίων* και οι μεταβολές στα διεθνή μέσα πληρωμών της χώρας καταγράφονται στο Λογαριασμό Χρυσού και Συναλλάγματος

4.1.3 Ισοζύγιο Υπηρεσιών

Το Ισοζύγιο Υπηρεσιών ή Ισοζύγιο Αόρατων Συναλλαγών περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες (σε αξία φυσικά) που προσφέρουν οι κάτοικοι μιας χώρας σε αλλοδαπούς και συγχρόνως όλες εκείνες τις οποίες παρέχουν οι αλλοδαποί στους κατοίκους της υπόψη χώρας.

Το πλήθος των παρεχόμενων υπηρεσιών ομαδοποιείται σε έξι βασικές κατηγορίες:

A) Ταξίδια

Ο τουρισμός είναι η κυριότερη υπηρεσία που ανήκει στην κατηγορία αυτή. Εδώ περιλαμβάνονται επίσης οι σπουδές και η νοσηλεία στο εξωτερικό, τα επαγγελματικά ταξίδια, καθώς επίσης και οι επισκέψεις ξένων πληρωμάτων εμπορικών ή πολεμικών πλοίων που προσεγγίζουν τα ελληνικά λιμάνια.

B) Μεταφορές

Εδώ περιλαμβάνονται οι ατομικές ή ομαδικές μεταφορές επιβατών και εμπορευμάτων με οποιοδήποτε μεταφορικό μέσο. Επίσης οι υπηρεσίες ανεφοδιασμού και επισκευών των μεταφορικών μέσων, οι υπηρεσίες διέλευσης, ελλιμενισμού και φάρων καθώς και εκείνες των ναυτιλιακών επιχειρήσεων και των υποκαταστημάτων τους στο εξωτερικό. Περιλαμβάνονται ακόμα οι εισφορές των ναυτιλλομένων που είναι ασφαλισμένοι στο Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο (Ν.Α.Τ.), τα έσοδα από τη φορολογία των εφοπλιστών, τα εμβάσματα των ναυτιλλομένων και των εφοπλιστών, δηλαδή οι καταθέσεις των ναυτικών σε συνάλλαγμα τον οποίο έγινε ίσο με το νόμισμα της χώρας μας.

Γ) Ασφάλειες

Οι διεθνείς υπηρεσίες ασφαλίσεως και αυτασφαλίσεως κάθε είδους (εκτός από εκείνες που αναφέρονται στις εισαγωγές των αγαθών) ανήκουν στην κατηγορία αυτή. Αντίθετα σε χώρες με ανεπτυγμένη κεφαλαιαγορά οι ασφαλιστικές υπηρεσίες μαζί με τις τραπεζικές συνθέτουν την ενιαία κατηγορία των χρηματοδοτικών ή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Δ) Υπηρεσίες Κεφαλαίου

Στην κατηγορία αυτή του Ισοζυγίου Υπηρεσιών καταχωρίζονται οι πάσης φύσεως αμοιβές των υπηρεσιών κεφαλαίου δηλαδή οι τόκοι από διεθνή δάνεια που χορηγήθηκαν στην χώρα (σε Ιδιώτες ή το δημόσιο, οι τόκοι από τις καταθέσεις, τα διαθέσιμα της Κεντρικής Τράπεζας στο εξωτερικό, τα μερίσματα από αλλοδαπές επενδύσεις χαρτοφυλακίου (χρεογράφων, μετοχών κ.τ.λ.), τα κέρδη από άμεσες διεθνείς επενδύσεις και οι προμήθειες ή οι μεσιτείες για την σύναψη διεθνών δανείων.

Ε) Υπηρεσίες Δημοσίου

Εδώ υπάγονται οι δαπάνες των διπλωματικών υπηρεσιών (Προξενείων, Πρεσβειών κ.τ.λ.) και επισήμων αποστολών. Επίσης οι δαπάνες για έργα υποδομής του ΝΑΤΟ και η τεχνική εκπαίδευση, οι εισφορές σε Διεθνείς κ.λ.π.

Στ) Άλλες Υπηρεσίες

Στην τελευταία κατηγορία του Ισοζυγίου υπηρεσιών καταχωρούνται οι διεθνείς εισπράξεις και πληρωμές που αναφέρονται στις προμήθειες των τραπεζών, τα τηλεπικοινωνιακά και ταχυδρομικά τέλη, τα κινηματογραφικά δικαιώματα, οι συνδρομές σε περιοδικά και συλλόγους καθώς επίσης και δικαιώματα ευρεσιτεχνίας, σημάτων και μεθόδων, αμοιβές (δικηγόρων, γιατρών, συμβολαιογράφων, καθηγητών, καλλιτεχνών, τεχνικών κ.λ.π.) για μελέτες και έργα στο εξωτερικό, συγγραφικά δικαιώματα, έξοδα διαφήμισης κ.τ.λ.

(Θαλασσινός Ε. – Σταματόπουλος Θ.)

Πίνακας 4.1
 Ισοζύγιο υπηρεσιών Ελλάδος του 2000-2008

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	8.711,1	9.150,0	10.755,4	11.506,5	15.467,0	15.391,1	15.337,1	16.591,7	17.135,6
Εισπράξεις	20.977,0	22.075,9	21.131,4	21.430,3	26.742,5	27.253,5	28.364,1	31.337,3	34.066,2
Ταξιδιωτικό	10.061,2	10.579,9	10.284,7	9.495,3	10.347,8	10.729,5	11.356,7	11.319,2	11.635,9
Θαλάσσιες μεταφορές	8.193,9	8.451,4	7.997,0	8.961,1	12.404,2	12.953,0	13.280,2	15.678,5	17.623,6
Λοιπές μεταφορές	446,7	661,8	526,4	608,6	902,8	918,4	1.044,5	1.260,8	1.564,7
Επικοινωνίες	282,6	254,8	220,4	282,8	315,8	318,4	306,6	334,0	340,4
Κατασκευαστικές	252,7	234,5	194,5	172,6	174,5	231,7	240,5	264,1	263,5
Ασφάλειες	180,9	133,7	162,8	175,3	178,9	212,2	212,0	281,5	304,9
Χρηματοοικονομικές	120,0	79,6	76,0	75,4	101,8	85,5	83,8	121,6	108,8
Μηχανοργάνωσης/ Πληροφορικής	95,2	92,0	84,3	119,6	159,9	139,3	162,1	171,5	242,9
Πνευματικά δικαιώματα (Royalties) και δικαιώματα ευρεσιτεχνιών	5,9	16,0	13,3	16,1	25,5	48,8	53,1	38,3	30,0
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας	1.005,3	1.281,4	1.259,5	1.159,9	1.267,6	1.396,9	1.428,4	1.638,6	1.732,7
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτιστικές, προσωπικές, κλπ.	268,7	210,1	208,7	290,6	783,4	132,8	122,4	159,3	154,8
Υπηρεσίες δημοσίου	63,9	80,7	103,9	72,9	80,3	87,1	73,8	70,0	64,0
Πληρωμές	12.266,0	12.925,8	10.376,1	9.923,9	11.275,5	11.862,4	13.027,0	14.745,6	16.930,6
Ταξιδιωτικό	4.948,9	4.650,8	2.548,7	2.136,0	2.310,4	2.445,7	2.382,8	2.485,7	2.679,1
Θαλάσσιες μεταφορές	3.593,2	4.331,7	3.991,5	3.817,9	4.486,0	4.646,9	5.024,5	5.426,8	6.484,6
Λοιπές μεταφορές	865,2	1.019,3	1.038,2	1.105,7	1.242,3	1.590,8	1.966,9	2.344,6	2.831,3
Επικοινωνίες	312,3	427,9	280,1	295,6	293,2	260,9	286,3	409,6	445,2
Κατασκευαστικές	447,7	161,8	87,0	96,3	110,9	80,4	113,5	100,0	190,1
Ασφάλειες	228,2	269,3	392,2	443,8	480,8	588,6	744,1	883,8	1.003,8
Χρηματοοικονομικές	91,0	59,2	65,8	72,8	60,4	61,1	112,0	341,9	177,7
Μηχανοργάνωσης/ Πληροφορικής	169,6	140,6	196,0	165,7	178,9	178,8	202,2	277,3	321,4
Πνευματικά δικαιώματα (Royalties) και δικαιώματα ευρεσιτεχνιών	221,4	251,8	303,7	295,1	375,0	354,7	322,9	436,1	484,4
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας	816,8	949,9	882,5	869,7	1.079,5	1.146,9	1.315,9	1.424,0	1.652,3
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτιστικές, προσωπικές, κλπ.	174,1	220,7	193,7	163,4	287,6	148,1	181,2	258,8	311,1
Υπηρεσίες δημοσίου	397,6	443,0	396,8	461,8	370,6	359,6	374,8	357,1	349,5

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

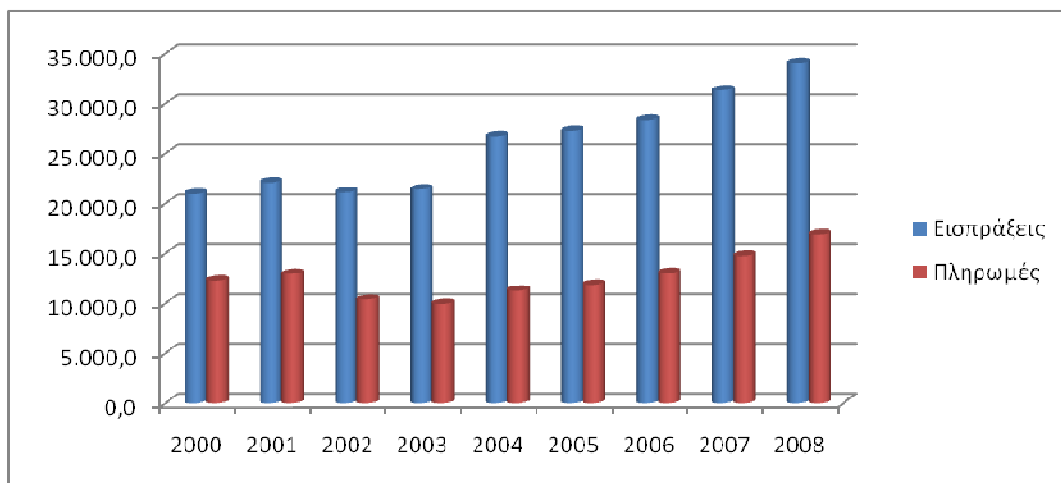
Ποσά σε εκατ. ευρώ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ – ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ 2000-2008

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ποσά σε εκατ. ευρώ

Το προϊόν του τομέα των υπηρεσιών αυξήθηκε το **2000** ταχύτερα απ' ότι το 1999 ως αποτέλεσμα της έντονης δραστηριότητας κυρίως στις μεταφορές επικοινωνίες, το εμπόριο και τον τουρισμό. Ενώ το **2001** αυξήθηκε κατά 4,6% έναντι 4,7% το 2000. Η αύξηση αυτή προήλθε κυρίως από τους κλάδους του εμπορίου ,των μεταφορών ,και επικοινωνιών ,της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας και λοιπών δραστηριοτήτων

Το ισοζύγιο υπηρεσιών το **2001** εμφάνισε πλεόνασμα **9150 εκατ. ευρώ** αυξημένο ελαφρά κατά 439εκ ευρώ σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην αύξηση των καθαρών εισπράξεων από τουριστικές υπηρεσίες, (οι ακαθάριστες εισπράξεις αυξήθηκαν ελαφρά από **10.061,2** σε **10.579,9** αλλά μειώθηκαν αισθητά οι ακαθάριστες πληρωμές από **4.948,9** σε **4.650,8** η οποία υπεραντιστάθμισε τη μείωση των καθαρών εισπράξεων από ναυτιλιακές υπηρεσίες ,η μείωση αυτή οφειλόταν στο γεγονός ότι η αύξηση των ακαθάριστων εισπράξεων ήταν πολύ μικρότερη από την αύξηση των αντίστοιχων πληρωμών.

Συνάμα η υιοθέτηση από την Ελλάδα του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος από τη 1^η Ιανουαρίου 2001 έχει μειώσει αισθητά τη σημασία του ελλείμματος των τρέχουσων συναλλαγών. Μετά τις 11 Σεπτεμβρίου ,στη μείωση αυτή εκτιμάται ότι εν μέρει συνέβαλε και το κλίμα που δημιουργήθηκε λόγω της τρομοκρατικής επίθεσης στις ΗΠΑ.Φαίνεται πάντως ότι σε γενικές γραμμές ,οι επιπτώσεις των γεγονότων στην ταξιδιωτική κίνηση προς την Ελλάδα δεν ήταν τόσο έντονες όσο προς άλλες χώρες. Παράλληλα οι πληρωμές για τουριστικές υπηρεσίες μειώνονταν σχεδόν όλους τους μήνες του 2001 με αποτέλεσμα να σημειώσουν κάμψη κατά 5,7% σε ετήσια βάση **4650,8** εκατ. ευρώ το 2001 έναντι **4948,9** εκατ. ευρώ το 2000.

Το πλεόνασμα του Ισοζυγίου υπηρεσιών αυξήθηκε το **2002** κατά 1.605εκατ. ευρώ και διαμορφώθηκε σε **10.755**εκατ. ευρώ καθώς και η μείωση των καθαρών εισπράξεων από μεταφορικές υπηρεσίες υπεραντισταθμίστηκε από την εμφανιζόμενη σημαντική άνοδο των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες το 2002 .Οι δυσμενείς επιδράσεις του εξωτερικού οικονομικού περιβάλλοντος εκδηλώθηκαν κυρίως με τη μείωση των εξαγωγών αγαθών και τουριστικών υπηρεσιών ,στην οποία ενδεχομένως συνέβαλε και η υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές που σημειώθηκαν.Αρχικά η αβεβαιότητα και έπειτα η έναρξη του πολέμου στο Ιράκ και η συνεχιζόμενη αβεβαιότητα για όσα ενδεχομένως θα ακολουθήσουν έχουν επηρεάσει αρνητικά την τουριστική δραστηριότητα .Όπως προκύπτει από διάφορες πηγές η τουριστική δραστηριότητα μειώθηκε το 2002 .

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών αυξήθηκε κατά 743 εκατ. ευρώ το **2003** και διαμορφώθηκε σε 11.506 εκατ. ευρώ σημειώνοντας αύξηση κατά 6,9% σε σχέση με το 2002.Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη σημαντική άνοδο των καθαρών εισπράξεων από μεταφορικές υπηρεσίες, η οποία υπεραντιστάθμισε τη μείωση των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες.

Η αύξηση το πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών **2003** επιτεύχθηκε παρά τη σημαντική κάμψη των εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες, συνέπεια μεταξύ άλλων ,του χαμηλού ρυθμού ανάπτυξης των οικονομιών των χωρών της ΕΕ από τις οποίες κατά κανόνα προέρχεται το μεγαλύτερο ποσοστό τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα (π.χ. Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο)αλλά και την επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας(ως προς τις τιμές) των τουριστικών υπηρεσιών που παρέχει η Ελλάδα. Η επιδείνωση αυτή, η οποία κατά κύριο λόγο προκλήθηκε από την ανατίμηση του ευρώ στο βαθμό που δεν προέρχεται από την αύξηση των σχετικών τιμών των τουριστικών υπηρεσιών(σε εγχώρια νομίσματα)σε σύγκριση με εκείνες των ανταγωνιστριών χωρών, αφορά, όπως είναι φυσικό, μόνο τις αγορές εκτός της ζώνης του ευρώ.

Υπάρχουν όμως και επιπρόσθετοι εξωγενείς παράγοντες, οι οποίοι συνέτειναν στον περιορισμό των ταξιδιωτικών εισπράξεων, όπως ο πόλεμος στο Ιράκ και το ενεχόμενο επιδημικής εξάπλωσης του ιού της άτυπης πνευμονίας. Οι συγκρούσεις στο Ιράκ ,αν και δεν επεκτάθηκαν στους θερινούς μήνες, συντέλεσαν στον περιορισμό του ταξιδιωτικού ρεύματος προς την Ελλάδα αλλά και στο χαμηλό ρυθμό ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας στις χώρες της Ε.Ε. , Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του τομέα των υπηρεσιών του **2003** αυξήθηκε περίπου με τον ίδιο ρυθμό όπως και το 2004 (4,4).Η αύξηση αυτή προήλθε κυρίως από κλάδους των μεταφορών-επικοινωνιών του εμπορίου, των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών και λοιπών δραστηριοτήτων.

Η τουριστική κίνηση εκτιμάται ότι μειώθηκε το **2003**.Κοινή διαπίστωση των φορέων του κλάδου είναι ότι το ελληνικό τουριστικό προϊόν δεν είναι τόσο ανταγωνιστικό όσο άλλοι προορισμοί εκτός της ζώνης του ευρώ ,με αποτέλεσμα να μειώνεται η τουριστική κίνηση αλλά και οι εισπράξεις από τον τουρισμό. Η μείωση των εισπράξεων οφείλεται επίσης στη μείωση της μέσης διάρκειας παραμονής των ξένων αλλά και των ημεδαπών τουριστών , καθώς και στις εκπτώσεις που προσέφεραν οι μικρές κυρίως μονάδες με στόχο την προσέλκυση πελατείας

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών λογαριασμών που δημιουργήθηκε το **2004**, περιορίστηκε από τη θεαματική άνοδο του πλεονάσματος του ισοζυγίου των υπηρεσιών, χάρη στην αύξηση των εισπράξεων από την ναυτιλία. Το πλεόνασμα του ισοζυγίου των υπηρεσιών διευρύνθηκε κατά 3961 εκατ. ευρώ το **2004** και

διαμορφώθηκε στα **15.467** εκατ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση κατά 34,4% σε σχέση με το 2003.

Η τουριστική κίνηση εκτιμάται ότι μειώθηκε το **2004**. Οι Ολυμπιακοί αγώνες δεν συνέβαλαν τελικά στην αύξηση της τουριστικής κίνησης όπως αναμενόταν. Παρά την αύξηση των εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών ήταν μειωμένες, ο δε εσωτερικός τουρισμός παρουσίασε πτώση είτε δεν μετακινήθηκαν λόγω των αγώνων προς τις τουριστικές περιοχές της χώρας είτε περιόρισαν τη διάρκεια της παραμονής τους στις περιοχές αυτές. Επίσης το ελληνικό τουριστικό προϊόν εξακολουθεί να μην είναι ανταγωνιστικό όσο οι άλλοι προορισμοί εκτός της ζώνης του ευρώ αύξηση αυτή οφείλεται στη σημαντική άνοδο των καθαρών εισροών, κατά κύριο λόγο από μεταφορικές υπηρεσίες και δευτερευόντως από ταξιδιωτικές υπηρεσίες

Παρά τη μεγάλη αύξηση της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας και του όγκου του διεθνούς εμπορίου, οι εξαγωγές υπηρεσιών σημείωσαν σχετικά μικρή άνοδο ενώ οι εισαγωγές παρουσίασαν μικρή μείωση, μετά τη μεγάλη άνοδο τους το 2004 που συνδεόταν με την προετοιμασία και την διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών αυξήθηκε κατά μόλις 231 εκατ. ευρώ το **2005** και διαμορφώθηκε σε 15.391 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στο σημαντικό περιορισμό των καθαρών εισπράξεων από μεταφορικές υπηρεσίες σε σχέση με το 2004 και σε μικρότερο βαθμό, στη σχετικά μικρή άνοδο των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες. Αναλυτικότερα οι εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες ανήλθαν στις 27.253,5 εκατ. ευρώ έναντι 26742,5 το 2004. Η τουριστική κίνηση εκτιμάται ότι αυξήθηκε το **2005**

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών διαμορφώθηκε στα 15.337 εκατ. ευρώ το **2006**, δηλαδή μειώθηκε κατά 1,0% σε σχέση με το 2005. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά το γεγονός ότι η αύξηση των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες αντισταθμίστηκε από τη μείωση των καθαρών εισπράξεων από μεταφορικές υπηρεσίες, ενώ αυξήθηκαν και οι καθαρές πληρωμές για λοιπές υπηρεσίες. Συγκεκριμένα, οι εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες διαμορφώθηκαν σε **11.357** εκατ. ευρώ, δηλαδή εμφάνισαν άνοδο 521 εκατ. ευρώ ή 4,8%, ενώ οι πληρωμές ή 4,8% ενώ οι πληρωμές μειώθηκαν κατά 63 εκατ. ευρώ ή 2,6% σε σχέση με το 2005. Το **2006** η άνοδος της δραστηριότητας των μεταφορών-επικοινωνιών συνδέεται με την αύξηση των οδικών

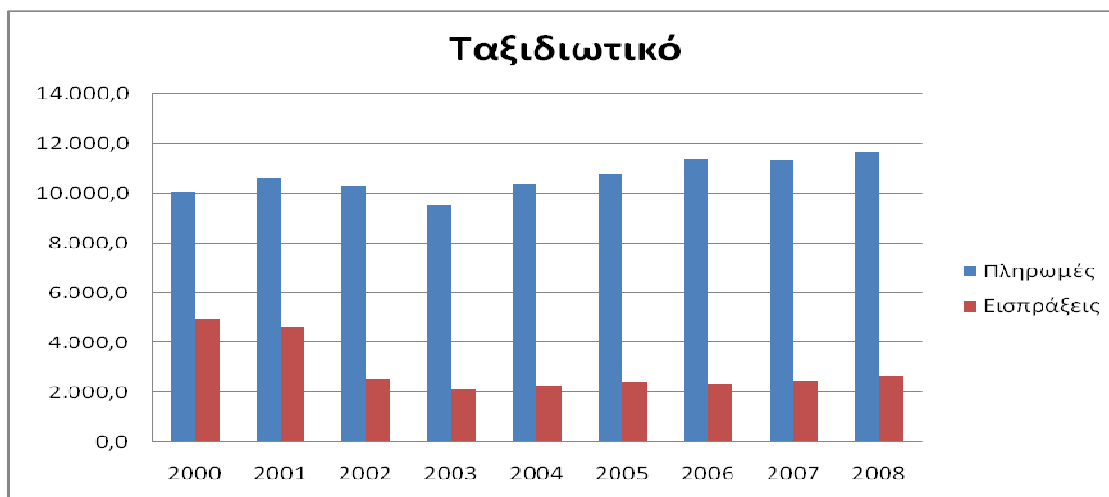
και θαλάσσιων μεταφορών (λόγω αύξησης του εξωτερικού εμπορίου) και των αεροπορικών μεταφορών.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών διαμορφώθηκε στα 16.591 εκατ. ευρώ το **2007** δηλαδή αυξήθηκε κατά 9,0% σε σχέση με το 2006. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται αποκλειστικά με την αύξηση των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών, η οποία αντισταθμίστηκε εν μέρει από την περαιτέρω διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου των “λοιπών” υπηρεσιών δεδομένου ότι οι καθαρές εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες παρέμειναν περίπου στο ίδιο επίπεδο με το 2006

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου των υπηρεσιών το **2008** αυξήθηκε κατά 544 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κατά το μεγαλύτερο μέρος της στην άνοδο των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών κατά 704 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι οι ακαθάριστες εισπράξεις από υπηρεσίες μεταφορών (κυρίως από την εμπορική ναυτιλία) αυξήθηκαν σημαντικά το 2008 (κατά 2,2 δισεκ. ευρώ ή 13,3%), καθώς σε όλη αυτή την περίοδο οι εισπράξεις σε μηνιαία βάση ήταν υψηλότερες από ό,τι τους αντίστοιχους μήνες τους 2007, με εξαίρεση το Νοέμβριο και το Δεκέμβριο που ήταν μικρότερες. Οι καθαρές εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες αυξήθηκαν μόνο κατά 123 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2007, καθώς οι ακαθάριστες εισπράξεις (δηλαδή οι ταξιδιωτικές δαπάνες στην Ελλάδα από μη κατοίκους) εμφάνισαν περιορισμένη αύξηση (κατά 317 εκατ. ευρώ ή 2,8%), ενώ οι ακαθάριστες πληρωμές (δηλαδή οι ταξιδιωτικές δαπάνες στο εξωτερικό από κατοίκους Ελλάδος) αυξήθηκαν κατά 194 εκατ. ευρώ (ή 7,8%).

Η μέτρια επίδοση των ταξιδιωτικών εισπράξεων αντανακλά τόσο αδυναμίες της υπάρχουσας υποδομής, που επηρεάζουν δυσμενώς το επίπεδο της ανταγωνιστικότητας ως προς την ποιότητα, όσο και την υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές

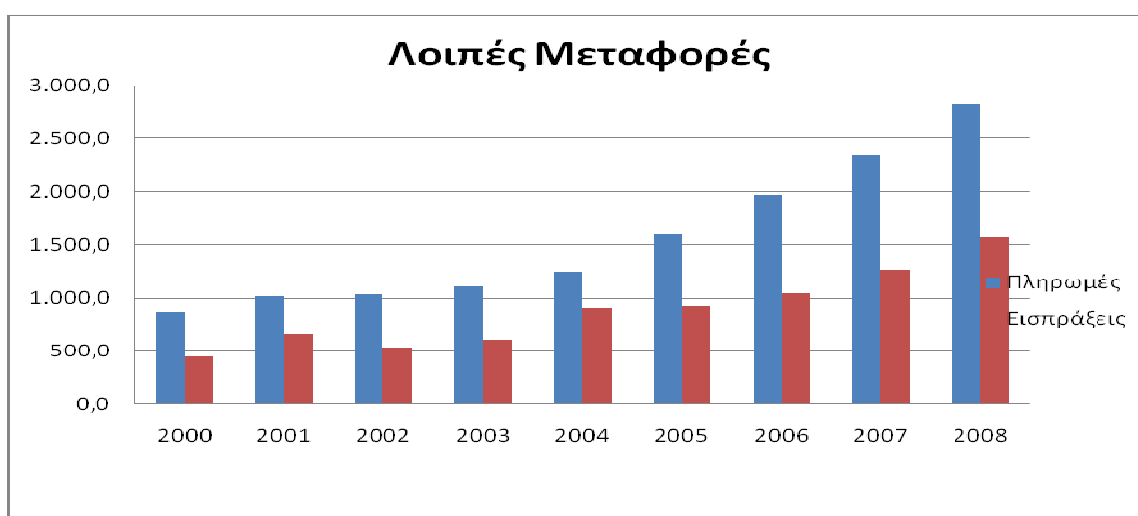
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ποσά σε εκατ. ευρώ

Οι καθαρές εισπράξεις από μεταφορικές υπηρεσίες μειώθηκαν σημαντικά το **2000**. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΥΠΕΘΟ, το 2000 το προϊόν μεταφορών-επικοινωνιών αυξήθηκε κατά 4% έναντι 5% το προηγούμενος έτος εξέλιξη αυτή συνδέεται με την αύξηση των οδικών, σιδηροδρομικών και θαλάσσιων μεταφορών (λόγω ανόδου του εξωτερικού εμπορίου), τη συνεχώς διευρυνόμενη ζήτηση υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας και την αύξηση της τουριστικής κίνησης. Το **2001** η αύξηση της δραστηριότητας των μεταφορών-επικοινωνιών προήλθε κυρίως από τις οδικές και θαλάσσιες μεταφορές. Αντίθετα σύμφωνα με στοιχεία Ολυμπιακής Αεροπορίας είχαμε σημαντικές μειώσεις του αριθμού των επιβατών τόσο στις εξωτερικές όσο και στις εσωτερικές πτήσεις όλων των αεροπορικών εταιρειών μετά τα γεγονότα τις 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Η διεθνής κρίση στις αερομεταφορές επηρέασε και τις αεροπορικές εταιρίες της χώρας μας

Οι καθαρές εισπράξεις από μεταφορικές υπηρεσίες μειώθηκαν σε 3494 εκατ. ευρώ το 2002 από 3762 εκατ. ευρώ το 2001. Η μείωση αντανάκλα κυρίως την ανατίμηση του ευρώ έναντι του δολαρίου.

Η απελευθέρωση των εσωτερικών θαλάσσιων μεταφορών από **1-11-2002** θα συμβάλει στην αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Συγκεκριμένα επιβατική κίνηση από και προς το λιμάνι Πειραιά, σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού Λιμένα Πειραιά, αυξήθηκε κατά 7,6.

Το **2003** έχουμε μείωση των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες όπου την υπερκάλυψε η σημαντική καθαρή εισροή από θαλασσιές μεταφορικές υπηρεσίες, η οποία οφειλόταν σε σειρά ευνοϊκών εξελίξεων στη διεθνή αγορά. Η ταξιδιωτική κίνηση, όπως προκύπτει από τα δεδομένα των αφίξεων, μειώθηκε κατά 2-3%, ενώ οι ακαθάριστες εισπράξεις από τουριστικές υπηρεσίες παρουσίασαν κάμψη κατά 8% σε σύγκριση με το 2002. Τα στοιχεία αυτά υποδηλώνουν ότι μειώθηκε η δαπάνη των τουριστών, τόσο επειδή μειώθηκε η μέση διάρκεια παραμονής όσο και λόγω της ανατίμησης του ευρώ. Οι καθαρές εισπράξεις από μεταφορικές υπηρεσίες εμφάνισαν σημαντική άνοδο 608,6 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα της επιτάχυνσης του ρυθμού αύξησης του όγκου του παγκοσμίου εμπορίου υπηρεσιών (σε 4,5% το 2003 από 3,1% το 2002). Η σημαντική άνοδος των μεταφορικών εισπράξεων όμως οφείλεται κυρίως στη μεγάλη αύξηση των ναύλων στη διεθνή αγορά. Τέλος, όσον αφορά τις υπηρεσίες, το μερίδιο της Κίνας στο σύνολο των ελληνικών εισπράξεων και πληρωμών παραμένει πολύ χαμηλό. Τόσο οι εισπράξεις όσο και οι πληρωμές για

υπηρεσίες συνδέονται κυρίως με τις μεταφορές και συγκεκριμένα τις θαλάσσιες. Η ζήτηση για υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών από την Κίνα έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία πέντε χρόνια.

Οι καθαρές εισπράξεις από μεταφορικές υπηρεσίες τριπλασιάστηκαν στο διάστημα μεταξύ 2000 και 2003 και έφθασαν τα 4.646εκατ.ευρώ. Η εισροή αυτή προέρχεται κατά τα $\frac{3}{4}$ από ναυτιλιακές υπηρεσίες ενώ μόνο το $\frac{1}{4}$ των τελευταίων είναι αποτέλεσμα ενδοκοινοτικής μεταφορικής δραστηριότητας.

Το **2004** ο κλάδος της ακτοπλοΐας παρουσίασε αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης σε σχέση με το 2003. Η απελευθέρωση των ακτοπλοϊκών μεταφορών στα ελληνικά νησιά η οποία ισχύει από τις **1-2-2004**, δεν έχει ακόμα λειτουργήσει προς την κατεύθυνση της δημιουργίας μιας ανταγωνιστικής αγοράς με στόχο τη ανάπτυξη του κλάδου και την μείωση των τιμών. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας Ελλάδος ο αριθμός των συνολικών αφίξεων (αεροπορικών, οδικών και ακτοπλοϊκών) αλλοδαπών ταξιδιωτών μειώθηκε κατά 1,4% το 2004 έναντι του προηγούμενου έτους.

Για την Ελλάδα οι εισπράξεις από θαλάσσιες μεταφορές έφθασαν το **2004** το 55% του συνόλου των εισπράξεων για υπηρεσίες τις οποίες εξάγει η Ελλάδα στην Κίνα. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι καθαρές εισπράξεις της Ελλάδος από την Κίνα για ταξιδιωτικές αλλά και λοιπές υπηρεσίες αυξάνονται την τελευταία πενταετία, αν και η σημασία τους για το συνολικό ισοζύγιο υπηρεσιών της Ελλάδος είναι ακόμη πολλή μικρή. Πάντως είναι χρήσιμο να διευρυνθούν έγκαιρα οι δυνατότητες που προσφέρει η κινέζικη αγορά στον ελληνικό τουρισμό, γιατί η Κίνα μπορεί να γίνει τόπος προέλευσης σημαντικού αριθμού τουριστών.

Το **2005** η τουριστική κίνηση εκτιμάται ότι αυξήθηκε, συγκεκριμένα οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών σημείωσαν άνοδο, ενώ οι δείκτες πληρότητας των ξενοδοχείων έμειναν σταθεροί. Η συνεχιζόμενη προβολή και διαφήμιση της χώρας, οι τουριστικές επενδύσεις (ιδιαίτερα εκσυγχρονισμού αλλά και ίδρυσης ή επέκτασης ξενοδοχειακών μονάδων) η αναβάθμιση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών και η συγκράτηση των τιμών με στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, αναμένεται να επιδράσουν θετικά στην τουριστική κίνηση φέτος και τα επόμενα χρόνια.

Το **2006** στον κλάδο της ακτοπλοΐας παρουσίασαν αύξηση τόσο η διακίνηση επιβατών τόσο και η μεταφορά εμπορευμάτων. Αντίθετα οι σιδηροδρομικές εμπορευματικές μεταφορές μειώθηκαν. Σημειώνεται ότι η ελληνική ακτοπλοϊκή αγορά αποτελεί μια από τις πλέον ανταγωνιστικές αγορές ακτοπλοΐας στην Ευρώπη. Σύμφωνα με

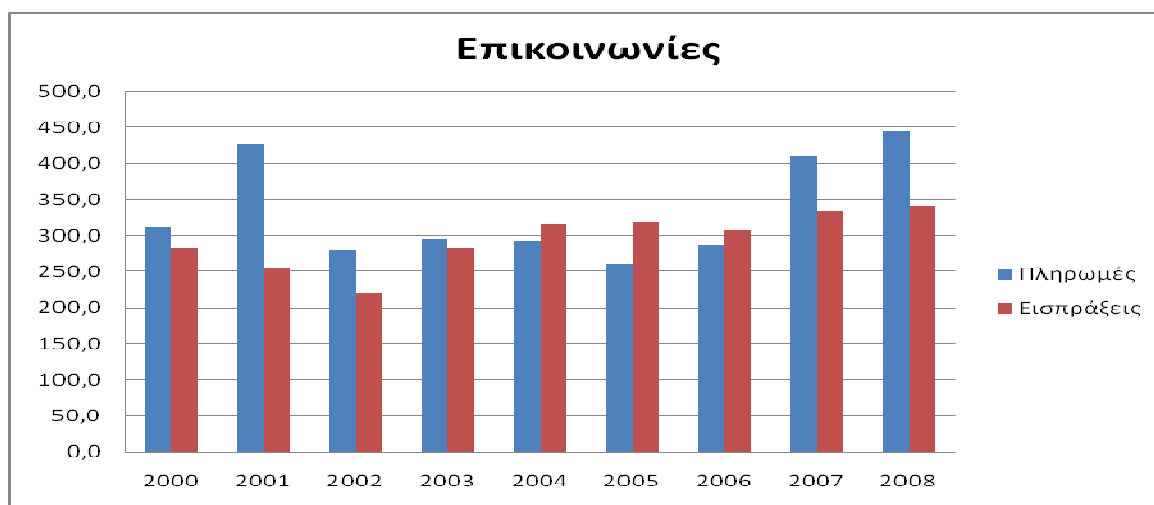
στοιχεία ΟΣΕ, οι εμπορευματικές μεταφορές μειώθηκαν με ετήσιο ρυθμό 2,4 το 2006. Η συνολική επιβατική κίνηση (εσωτερικού και εξωτερικού) στο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών αυξήθηκε κατά 5,6% ενώ κατά 6,3% αυξήθηκε η επιβατική κίνηση στα δέκα μεγαλύτερα αεροδρόμια της χώρας. Το 2006 οι ακαθάριστες εισροές από θαλάσσιες μεταφορές ανήλθαν σε **13.280** εκατ. ευρώ ,έναντι αντίστοιχων πληρωμών **5.024**. Το μεγαλύτερο μέρος των καθαρών εισπράξεων προέρχεται από την παροχή ναυτιλιακών υπηρεσιών για τις ανάγκες του παγκόσμιου διαμετακομιστικού εμπορίου, οι καθαρές εισπράξεις από ελληνικές υπηρεσίες μεταφορών οι οποίες σχεδόν εξολοκλήρου είναι ναυτιλιακές, αντιστοιχούν περίπου στα ¾ του συνόλου των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών. Επίσης, σημαντική ,άνοδο παρουσίασαν οι εισπράξεις από εξαγωγές μεταφορικών μέσων (εκτός πλοίων ,η οποία οφείλεται κυρίως στην πρακτική της επανεξαγωγής καινούριων αυτοκινήτων (τα οποία εισάγονται στην Ελλάδα από τις χώρες παραγωγής τους) προς τις χώρες της ευρύτερης περιοχής, καθώς και στην μεταχειρισμένων αυτοκινήτων.

Το **2007** η αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών προήλθε αποκλειστικά από την άνοδο των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών. Η άνοδος των υπηρεσιών θα επιβραδυνθεί το 2008 λόγω της αναμενόμενης κάμψης του ρυθμού ανόδου του παγκόσμιου εμπορίου. Η δαπάνη για αγορές πλοίων είναι επενδυτική και αναμένεται ότι θα οδηγήσει σε άνοδο των εισπράξεων από μεταφορικές υπηρεσίες κατά τα επόμενα έτη, εφόσον οι διεθνείς ναύλοι γενικώς παραμείνουν στα υψηλά επίπεδα των τελευταίων ετών.

Το **2008** οι εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες και από υπηρεσίες μεταφορών, κυρίως θαλασσών, αποτελούν τις κυρίες συνιστώσες του Ισοζυγίου Υπηρεσιών του οποίου καλύπτουν αθροιστικά περισσότερο από το 90%. Μέχρι το 2006, οι καθαρές εισπράξεις από την παροχή ταξιδιωτικών υπηρεσιών υπερέβαιναν τις αντίστοιχες από υπηρεσίες μεταφορών. Έκτοτε όμως οι ταξιδιωτικές εισπράξεις παρουσίασαν πολύ χαμηλούς ρυθμούς ανόδου ενώ οι εισπράξεις από μεταφορές –λόγω και των υψηλών επιπέδων των ναύλων –συνέχισαν να αυξάνονται με υψηλούς ρυθμούς. Οι καθαρές εισροές από ταξιδιωτικές υπηρεσίες αυξήθηκαν κατά 1,4%, ενώ ο ρυθμός μεταβολής των αφίξεων παρουσίασε μικρή κάμψη ,παρά την ανοδική τάση που παρατηρήθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2008. Η πορεία του ρυθμού ανάπτυξης στις πληρωμές στο ταξιδιωτικό τομέα είναι σταθερή τα τελευταία χρόνια (2000-2008)

Για την ναυτιλία, οι παράγοντες που επισημάνονται από τις πηγές που παρατηρήσαμε (Ε.Τ.Ε.) είναι ότι συνεχίζει την ανοδική πορεία του, τουλάχιστον μέχρι τις αρχές της παγκόσμιας χρηματιστηριακής κρίσης (τέλη 2007). Το παραπάνω συμπέρασμα προκύπτει από την θετική εξάρτηση ναυτιλιακού προϊόντος κυρίως από το παγκόσμιο εισόδημα και την πορεία του παγκόσμιου εμπορίου.

ΔΡΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ποσά σε εκατ. ευρώ

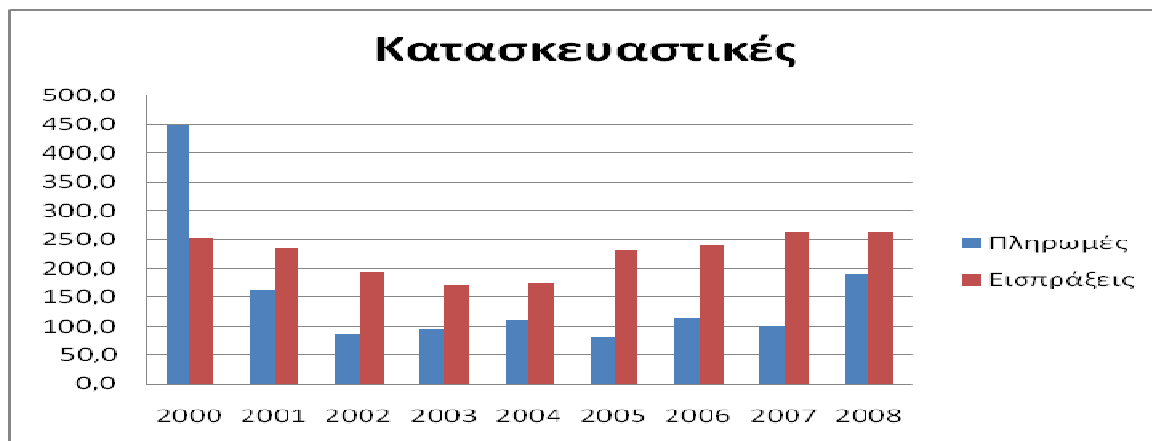
Στον τομέα των τηλεπικοινωνιών το **2000**, σημαντική ήταν η επέκταση της κινητής τηλεφωνίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών, τα έσοδα από τα τέλη κινητής τηλεφωνίας έφτασε τα 5,9 εκατομμύρια, ξεπέρασαν τις συνδέσεις σταθερών τηλεφώνων. Το **2001** διαρκώς γίνεται υψηλότερη ζήτηση στις τηλεπικοινωνίες.

Το **2002** τα έσοδα από τα τέλη κινητής τηλεφωνίας αυξήθηκαν κατά 27,5%. Ο αριθμός συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας έφθασε τα 9,31 εκατομμύρια.

Το **2004** η απελευθέρωση της τηλεπικοινωνιακής αγοράς και η ένταση του ανταγωνισμού, ιδιαίτερα στην κινητή τηλεφωνία είχαν αποτέλεσμα την δραστική μείωση των τιμών των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και την αύξηση της προσφοράς νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Ο βαθμός διείσδυσης της σταθερής και κινητής τηλεφωνίας στη χώρα υπερβαίνει το μέσο όρο της Ε.Ε., αλλά η χρήση Η/Υ και η πρόσβαση στο Διαδίκτυο υπολείπονται κατά πολύ του μέσου όρου της Ε.Ε., ενώ η ευρυζωνικότητα (υψηλές ταχύτητες διακίνησης δεδομένων) είναι μάλλον ανύπαρκτη.

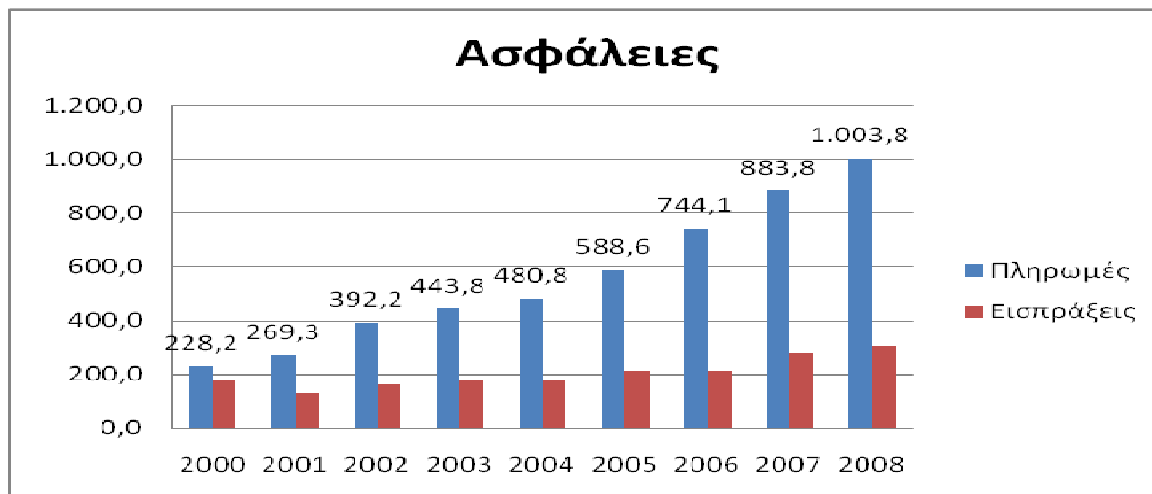
Το 2006 πρώτο έτος

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7

Το **2002** η αύξηση των επενδυτικών δαπανών κυρίως στους τομείς των κατασκευών και των υπηρεσιών συνδέεται με την προετοιμασία για τους Ολυμπιακούς αγώνες του 2004 και γενικότερα με την πραγματοποίηση έργων για την αναβάθμιση και την επέκταση των υποδομών της χώρας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8

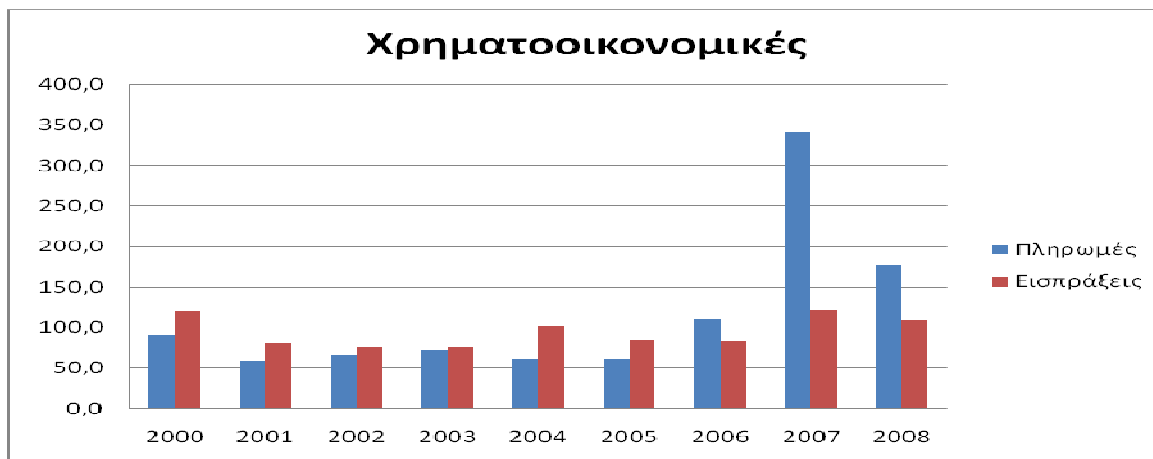
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ποσά σε εκατ. ευρώ

Αύξηση εκτιμάται ότι παρουσίασε η παραγωγή του κλάδου των ασφαλειών. Σύμφωνα με στοιχεία της Ένωσης Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος, η ασφαλιστική παραγωγή σημειώνει συνεχή αύξηση από το 1998. Σύμφωνα με τα στοιχεία που επεξεργάστηκε η Ελληνική Εταιρεία Στατιστικών και Οικονομικών Πληροφοριών Hellastat ΑΕ (για 64 εταιρείες από 83) η συνολική παραγωγή ασφαλιστρών το 2005

έφθασε τα 3,9 δισεκ. Ευρώ (αύξηση κατά 6,8%),ενώ στην τριετία 2002-2004 η μέση ετήσια αύξηση πλησιάζει το 12% ετησίως

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.9

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ποσά σε εκατ. ευρώ

Το **2000** σημαντική συνέχισε να είναι σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΥΠΕΘΟ, η άνοδος του προϊόντος στον τομέα των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών (3,2%). Αν και πολλές τράπεζες (με κύρια εξαίρεση την Εθνική τράπεζα) κατέγραψαν μείωση κερδών το 2000, οι ελληνικές τράπεζες εμφανίζουν υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης, έναντι των ευρωπαϊκών και οι προοπτικές τους ενισχύονται από τη μακροοικονομική σταθερότητα και τη μεγάλη πτώση των επιτοκίων.

Η συμμετοχή της χώρας στη ζώνη του ευρώ έχει επηρεάσει θετικά τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές, εφόσον παρέχει συνθήκες σταθερότητας οι οποίες ευνοούν την απρόσκοπτη διακίνηση κεφαλαίων από και προς τη χώρα. Έτσι παρά την ύφεση η οποία επικράτησε στη διεθνή αγορά το **2001** και παρά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η εισροή κεφαλαίων για άμεσες επενδύσεις συνέχισε να παρουσιάζει ανοδική τάση.

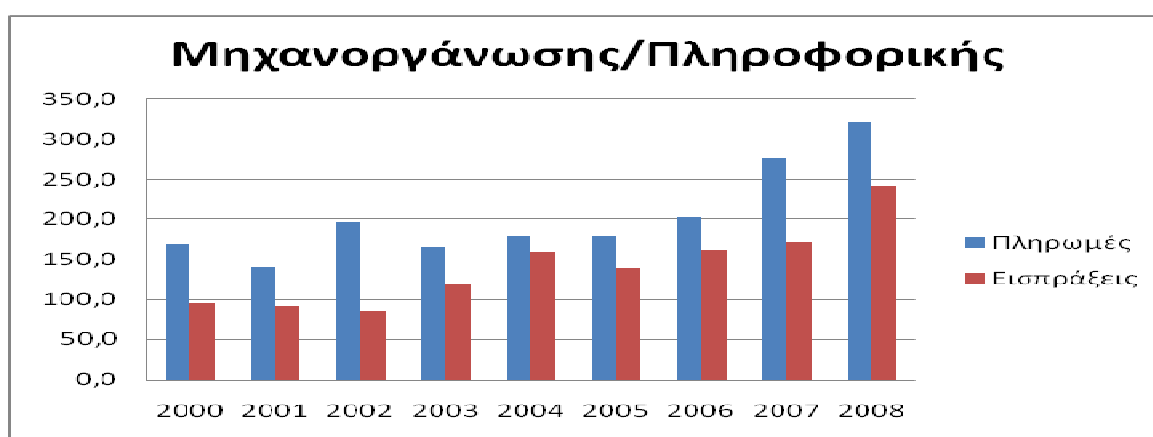
Η καθαρή εισροή κεφαλαίων μη κατοίκων για άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα το **2006** ανήλθε σε 4.275 ιδιαίτερα υψηλή επίδοση σε σύγκριση με τα χαμηλά επίπεδα των τελευταίων ετών (π.χ. το 2005 η εισροή κεφαλαίων για άμεσες επενδύσεις ανήλθε σε 488 εκατ. ευρώ). Σημαντικό ρόλο

Οι καθαρές χρηματοοικονομικές επενδύσεις ανήλθαν σε 20,4 δισεκατ. ευρώ ή 10,4% του ΑΕΠ. Αξιοσημείωτη ήταν και η αύξηση των επενδύσεων στο εξωτερικό, οι οποίες ανήλθαν 3.322 εκατ. ευρώ (έναντι 1.167 εκατ. ευρώ το 2005).

Η εκροή 2.154 εκατ. ευρώ για την εξαγορά της τουρκικής Finansbank από την εθνική τράπεζα συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην εξέλιξη αυτή.

Κατά τα τελευταία έτη ,οι ελληνικές τράπεζες, λειτουργώντας σε ένα απελευθερωμένο περιβάλλον διεύρυναν το φάσμα των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, επεκτάθηκαν δυναμικά στον τομέα της λιανική τραπεζικής και ενίσχυσαν το μεταξύ τους ανταγωνισμό .Συνάμα οι μεγάλες Ελληνικές τράπεζες διεθνοποίησαν τις δραστηριότητες, κυρίως μέσω της επέκτασης τους στο χώρο των Βαλκανίων ενώ ενίσχυσαν με εξαγορές και συγχωνεύσεις και με στρατηγικές συμμαχίες τη θέση τους στο εσωτερικό.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ποσά σε εκατ. ευρώ

Σημαντική είναι η ώθηση στη διάχυση των «τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας» εκτιμάται ότι θα δώσει η υλοποίηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» το **2000**.

Αν και η Ελλάδα βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις ως προς τη χρήση διαδικτύου ωστόσο παρατηρείται κινητικότητα για την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου. Στη διετία **2000-2002** το ηλεκτρονικό εμπόριο υιοθέτησε από το 61,5% στις υπηρεσίες.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ειδικής Γραμματείας για την «Κοινωνία της Πληροφορίας», στο τέλος του **2004** το ποσοστό απορρόφησης δημόσιας δαπάνης έφθασε στο 19,2%,ενώ οι συμβάσεις που είχαν υπογραφεί αντιπροσώπευαν το 35% του συνολικού προϋπολογισμού του Προγράμματος έναντι 11,8% και 17% αντίστοιχα το Μάρτιο του 2004.Επίσης προωθήθηκαν μεγάλα έργα πληροφορικής όπως το *Σύζευξις* τη δημόσια διοίκηση και τα έργα για την υγεία και την αστυνομία(Police Online).

Στο τομέα της πληροφορικής συνεχίστηκε και κατά το **2005** η αναβάθμιση των μηχανογραφικών συστημάτων που υποστηρίζουν τις λειτουργίες της τράπεζας και η

ανάπτυξη νέων συστημάτων. Συγκριμένα ,αναβαθμίστηκε το μηχανογραφικό σύστημα που υποστηρίζει τις εργασίες διαχείρισης διαθεσίμων της Διεύθυνσης Χρηματοοικονομικών Δραστηριοτήτων και βρίσκεται σε εξέλιξη η ανάπτυξη του πληροφορικού συστήματος για την ένταξη της Τράπεζας της Ελλάδος στο Διατραπεζικό Ηλεκτρονικό Σύστημα Συμψηφισμού Επιταγών (ΔΣΣΕ) ενώ ολοκληρώθηκε η εγκατάσταση συστημάτων για ανταλλαγή στατιστικών στοιχείων με την ΕΚΤ και άλλους διεθνείς οργανισμούς.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ειδικής Γραμματείας για την «Κοινωνία της Πληροφορίας», η απορρόφηση των πόρων του ομώνυμου Επιχειρησιακού Προγράμματος στο τέλος του 2005 έφθασε στο 33,7 του προϋπολογισμού δημόσιας δαπάνης, ενώ επιτεύχθηκε ο στόχος για ολοκλήρωση του σχεδιασμού του Προγράμματος.

Η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και του Διαδικτύου παρουσίασε αύξηση το **2006** Το 2007 στον τομέα της πληροφορικής ολοκληρώθηκε η δημιουργία υποδομών για τη λειτουργία Εναλλακτικού Κέντρου Πληροφορικής και εγκαταστάθηκαν και τέθηκαν σε λειτουργία το Σύστημα Εξυπηρέτησης Χρηματιστηριακών Συναλλαγών (SMART)

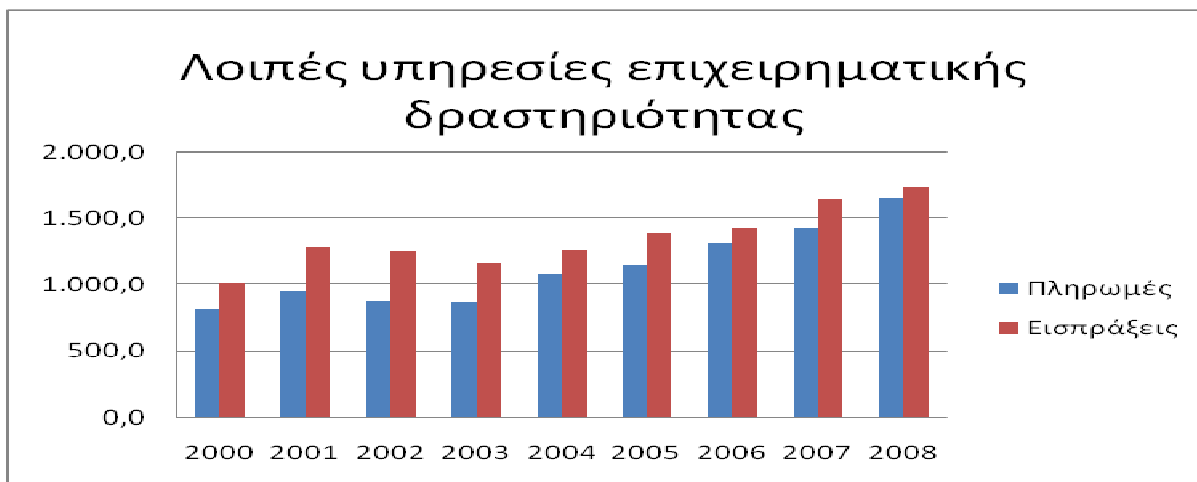
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.1

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ποσά σε εκατ. ευρώ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.2

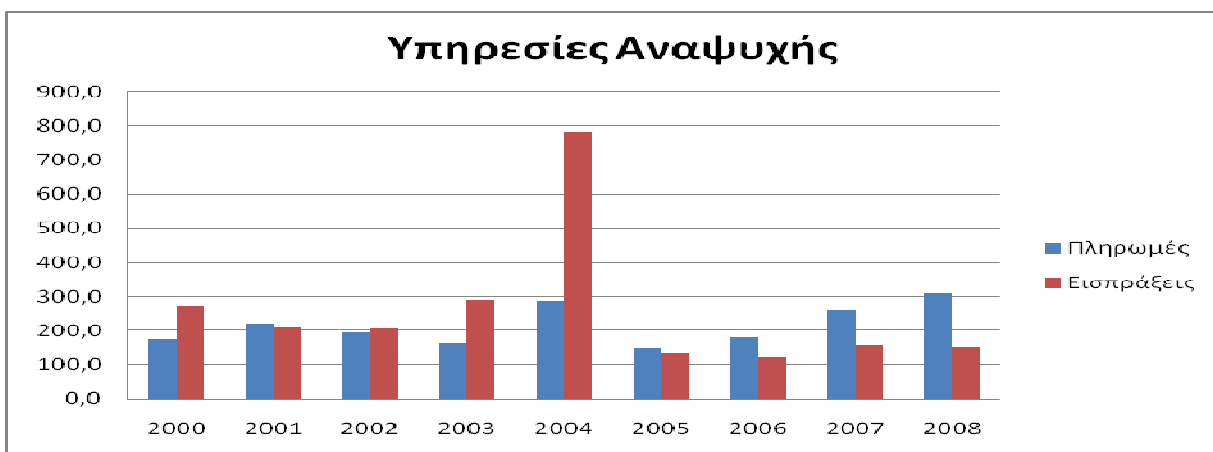

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ποσά σε εκατ. ευρώ

Οι καθαρές πληρωμές για λοιπές υπηρεσίες το 2006 αυξήθηκαν κατά 444 εκατ. ευρώ και ανήλθαν στα 970 εκατ. ευρώ : η εξέλιξη αυτή αντανακλά την άνοδο των πληρωμών, ενώ οι εισπράξεις αυξήθηκαν μόνο οριακά (κατά 1,1%).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.3

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ποσά σε εκατ. ευρώ

Το 2000 το προϊόν των ξενοδοχείων-εστιατορίων και λοιπών δραστηριοτήτων αυξήθηκε κατά 3,0% και 5,0% αντίστοιχα. Η εισροή ταξιδιωτικού συναλλάγματος

(εκφρασμένες σε σταθερές τιμές) αυξήθηκε κατά 21,7% το 2000. Η αβεβαιότητα πριν και μετά την έναρξη της σύγκρουσης στο Ιράκ και η ίδια η έναρξη του πολέμου στις 20 Μαρτίου έχουν ήδη επηρεάσει αρνητικά τις κρατήσεις για την προσεχή τουριστική περίοδο, αλλά και τις προσδοκίες των τουριστικών επιχειρήσεων

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ένωσης Ξενοδόχων Αττικής συνολικά για το **2004** αυξημένη πληρότητα (46,1% έναντι 40,8% το 2003) είχαν μόνο τα ξενοδοχεία των πέντε αστέρων. Η μέση πληρότητα στις υπόλοιπες κατηγορίες ήταν τεσσάρων αστέρων 53,9%, τριών αστέρων 57% και δύο αστέρων 44,1% ,έναντι 54,9%, 57,2 και 47,2% αντίστοιχα για το 2003.

Η τουριστική κίνηση εκτιμάται ότι αυξήθηκε το **2006** όπως προκύπτει από τα στοιχεία των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών και των συνολικών διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα εκτός κάμπινγκ (ετήσιος ρυθμός αύξησης 2,9% την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2006) παρά το ότι οι δείκτες πληρότητας των ξενοδοχείων μάλλον παρέμειναν στάσιμοι. Οι συνολικές διανυκτερεύσεις αυξήθηκαν κατά 5,7%, ενώ η δαπάνη ανά διανυκτέρευση μειώθηκε κατά 1%. Η διατήρηση της ανοδικής πορείας των αφίξεων οφείλεται εν μέρει στην έντονη διαφημιστική προβολή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος κατά τη τελευταία διετία.

Το **2007** η άνοδος της απασχόλησης προήλθε από το εμπόριο, τα ξενοδοχεία εστιατόρια. Στα ξενοδοχεία και εστιατόρια ο αριθμός απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 4,2% ,ενώ οι μέσες εβδομαδιαίες ώρες εργασίας μειώθηκαν κατά 1,5%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.4

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ποσά σε εκατ. ευρώ

Η ερμηνεία που δώσαμε εστιάζεται τόσο σε εσωτερικούς όσο και εξωτερικούς παράγοντες των υπόψη κλάδων.

Για τον τουρισμό ,οι παράγοντες είναι αφενός νομισματικοί μακροοικονομικοί παράγοντες κυρίως η υιοθέτηση του "σκληρού" ευρώ και αφετέρου η μη πραγματοποίηση της απαραίτητης αναδιάρθρωσης του τουριστικού προϊόντος, το οποίο τώρα θα έπρεπε να στοχεύει στον λεγόμενο "ακριβό" ή ποιοτικό τουρισμό και όχι στην ανταγωνιστικότητα τιμής, χαμηλές τιμές καταλυμάτων και παραμονής.

Δεδομένου ότι όπως προβλέπεται από τα θεωρητικά υποδείγματα που παρουσιάσαμε το ελεύθερο διεθνές εμπόριο αγαθών ή υπηρεσιών μπορεί να είναι αμοιβαία επωφελές και για τους δύο εμπορικούς εταίρους (win-win game, διακλαδικό διεθνές εμπόριο $(y > z) \Rightarrow (x - \mu)$) η διέξοδος του πλεονάσματος κάθε χώρας που συμμετέχει στο διεθνές εμπόριο δεν είναι μόνο χρήσιμη αλλά και αναγκαία.

Ειδικά για το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών της χώρας μας, δηλ τουριστικό, ναυτιλιακό και συναλλαγματικό (ισοζύγια υπηρεσιών) το συμπέρασμα και ,γενικά, είναι ότι τα τελευταία χρόνια (2009) παρατηρείται μείωση του ρυθμού ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος ενώ οι πρωτοπόροι ναυτιλία μας συνεχίζεται ανοδικά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών ήταν και παραμένει μια από τις πιο δυνατές οικονομικές διαδικασίες που δίνουν την δυνατότητα στους διαφόρους φορείς που ασχολούνται να μάθουν, να επεξεργαστούν και τελικά να γνωρίσουν πράγματα και καταστάσεις που μόνο όφελος μπορούν να έχουν. Ειδικά για το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών της χώρας μας, δηλ τουριστικό, ναυτιλιακό και συναλλαγματικό (ισοζύγια υπηρεσιών) το συμπέρασμα και ,γενικά, είναι ότι στα τελευταία χρόνια (2009) παρατηρείται ,μείωση του ρυθμού ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος ενώ οι πρωτοπόρος ναυτιλία μας συνεχίζεται ανοδικά.

Το διεθνές εμπόριο ξεκίνησε, συνεχίζεται και θα συνεχιστεί και αυτό γιατί η ανάγκη που υπάρχει ανάμεσα στις διάφορες χώρες όσον αφορά την ενοποίηση των παραγωγικών τους ικανοτήτων καθώς επίσης και η ανταλλαγή των προϊόντων που παράγουν, είναι μέγιστη.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο πυρήνας της ανταλλαγής σε όλα τα επίπεδα είτε προϊόντων, είτε υπηρεσιών, είτε ανθρωπίνου δυναμικού και αυτός άλλωστε ήταν και ο στόχος.

Οι απόψεις γύρω από το θέμα του διεθνούς εμπορίου υπηρεσιών ήταν πολλές, αλλά πιστεύω ότι όλες είχαν σε τελικό αποτέλεσμα ότι η ύπαρξη των διεθνών επαφών σε όλα τα επίπεδα σχέσεων είναι αναγκαία.

Έτσι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις οι οποίες άρχισαν να αποτελούν ένα κατ' εξοχήν οικονομικό φαινόμενο της μεταπολεμικής περιόδου του 19^{ου} αιώνα συντελούσαν στην ταχεία ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου.

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το σύστημα των πολυεθνικών επιχειρήσεων αποτελεί μικρόκοσμο του διεθνούς οικονομικού συστήματος με την έννοια ότι η ανταλλαγή, υπηρεσιών και παραγωγικών συντελεστών γίνεται μέσω των θυγατρικών σε συνεχή βάση. Όλα τα κράτη έχουν ως κύριο στόχο να προστατεύσουν τα συμφέροντα τους μέσα από τις οποιεσδήποτε διεθνείς συνεργασίες και σε τελική ανάλυση κατά την γνώμη μου πράττουν πολύ σωστά

BIBΛIOΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- **Krugman P. And M. Obstfeld** (2009), International Economics, Pearson, Italics,
- **Θαλασσινός Ε και Θ. Β. Σταματόπουλος(1998)** Διεθνή Οικονομικά, εκδοσεις Α. Σταμούλης
- **Κυρίκος Γ. Δημήτρης** (2001) Σημειώσεις παραδόσεων Διεθνείς Εμπορικές και Νομισματικές Σχέσεις
- **Rodrik D., Sachw J., Krugman P., Lawrence R., Kapstein E., Slaughter M., Swagel P., Obstfeld M., Kregel J.**(2000) Κατανοώντας την Παγκοσμιοποίηση, Εκδόσεις Παπαζήση, επιμέλεια Θ. Πελακίδης
- **Minc Alain** (1997) Η Ευτυχής Παγκοσμιοποίηση, Εκδόσεις Παπαζήση,
- **Πουρναράκης Δ. Ε.** (1996) Διεθνής Οικονομική, αυτοέκδοση
- **Πουρναράκης Δ. Ε.**(2004) Διεθνής Οικονομική, αυτοέκδοση
- **Ιστοσελίδα Τράπεζα Ελλάδος**
<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Publications>